

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO – TORNEDALENS MUSEUM

Tornion yhteislyseo

Kasarmi- ja koulurakennuksen rakennushistoriaselvitys

Teija Ylimartimo

5.10.2018

Etukannen kuva: Tornion yhteislyseo Hallituskadulla 1956.
Reino Kainulainen/Tornionlaakson maakuntamuseo (TLMM)

Sisältö

I Johdanto.....	1
<i>Kohde ja ympäristö lyhyesti.....</i>	<i>1</i>
<i>Tutkimusaineisto</i>	<i>2</i>
II Kartta- ja kaavahistoria.....	2
<i>Joenpohjasta hallinnolliseksi keskukseksi.....</i>	<i>2</i>
<i>1900-luvun lopun asemakaavat</i>	<i>6</i>
<i>Yleiskaavat.....</i>	<i>7</i>
III Korttelialue 1800-luvulla ja 1900-luvun vaihteessa.....	10
<i>Ortodoksikirkko ja porvaristalot.....</i>	<i>10</i>
<i>Kasarmin rakentaminen</i>	<i>12</i>
IV Kasarmista koulurakennukseksi.....	12
<i>Kasarmirakennukset venäläisten jälkeen</i>	<i>12</i>
<i>Pedagogiosta keskikouluksi – oppikoulutoiminta Torniossa</i>	<i>15</i>
<i>Kasarmin luovuttaminen kouluksi</i>	<i>15</i>
<i>Rakennuksen muuttaminen kouluksi.....</i>	<i>17</i>
V Rakennuksen laajennus- ja korjausvaiheet.....	20
<i>Ensimmäinen laajennus 1928.....</i>	<i>20</i>
<i>1930-luvun laajennus</i>	<i>22</i>
<i>Viimeisin laajennusvaihe 1950-luvulla.....</i>	<i>26</i>
<i>Peruskorjaus 1979-82.....</i>	<i>32</i>
<i>1980-2000-lukujen korjaus- ja muutostyöt</i>	<i>36</i>
<i>Koulurakennus 2000-luvulla.....</i>	<i>37</i>
VI Rakennuksen nykytila ja säilyneisyys	38
<i>Julkisivut.....</i>	<i>38</i>
<i>Sisätilat.....</i>	<i>41</i>
VII Suunnittelijat	49
<i>Otto F. Holm.....</i>	<i>49</i>
<i>Onni J. Ermala.....</i>	<i>49</i>
VIII Kaavoitus ja suojelutilanne	50
<i>Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.....</i>	<i>50</i>
<i>Maakuntakaava</i>	<i>50</i>
<i>Yleiskaava</i>	<i>51</i>
<i>Asemakaava</i>	<i>52</i>
IX Yhteenveto	53
LÄHDELUETTELO.....	57
LIITTEET	59

I Johdanto

Tämä rakennushistoriallinen selvitys koskee Tornion kaupungin Suensaarella sijaitsevaa entistä kasarmi- ja koulurakennusta, **Tornion yhteislyseota**. Rakennus on rakennettu useassa eri osassa, josta ensimmäinen on valmistunut vuonna 1914 ja viimeinen 1958. Rakennus on ollut koulukäytössä vuodesta 1922 vuoteen 2015.

Selvityksen tarve on noussut esiin rakennuksen uutta käyttötarkoitusta etsittäessä ja sen myötä käynnistettyä koko Raatihuoneen korttelia (1. kaupunginosan kortteli 12) koskevaa asemakaavamuutosta. Suurin osa kaavamuutosalueesta on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, johon myös entinen kasarmi- ja koulurakennuskin sisältyy.

Selvityksen tarkoituksena on toimia tulevan päätöksenteon ja kaavoituksen apuvälineenä. Tavoitteena on kartoittaa korttelin rakentumista sekä selvittää kasarmi- ja koulurakennuksen eri rakennusvaiheet. Selvitys ei sisällä yksityiskohtaista huonetilainventointia eikä niin ollen riitä sellaisenaan yksityiskohtaisen korjaussuunnittelun tarpeisiin. Selvitys on laadittu Tornion kaupungin teknisten palveluiden/kaavoituksen ja mittauksen tilaustyönä Tornionlaakson maakuntamuseossa. Työn käytännön toteutuksesta vastasi tutkija Teija Ylimartimo.

Kohde ja ympäristö lyhyesti

Tutkimuksen kohteena oleva rakennus sijaitsee I Suensaaren kaupunginosan korttelissa 12 tontilla 1. Rakennus sijaitsee Tornion kaupungin ydinkeskustassa, ruutukaava-alueella Hallituskadun, Keskikadun ja Lukiokadun välissä.

Kaavamuutosalueella sijaitsevat muut rakennuksen ovat Raatihuone piharakennuksineen, Säipän talo sekä As Oy Tornion Hallituskatu 11 (ns. Pohjolan talo) korttelin koillisosassa Laivurinkadun varrella. Korttelin keskiosa rakennusten välissä on puistomainen.

Vuonna 1914 valmistuneen rakennuksen ensimmäiset muutokset 1920-luvulla on suunnitellut Otto F. Holm. Viimeisen suurimman laajennuksen on suunnitellut Onni Ermala vuonna 1955.

Rakennus on rakennettu alun perin venäläiseksi kasarmiksi ja toimi alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan vain vuoteen 1917 asti. Suomen itsenäistymisen jälkeen rakennus oli jokin aikaa Tornion suojeluskunnan käytössä. Vuonna 1922 rakennukseen sijoitettiin Tornion keskikoulu. Rakennus on sen jälkeen ollut yhtäjaksoisesti koulukäytössä vuoteen 2015 asti, luukuun ottamatta toisen maailmansodan aikaa, jolloin rakennus otettiin sotasairaalan käyttöön. Koulurakennuksen pinta-ala on 7 602m² ja kerrosala on 7 493m². Rakennuksen tilavuus on 20 263 m³.

Kuva 1: **Tornion yhteislyseo** Tornion kaupungin opaskartalla.¹

¹ <https://www.infogis.fi/tornio/> (luettu 23.7.2018)

Tutkimusaineisto

Lähdeaineistona ovat olleet rakennusta koskevat asiakirjat ja piirustusaineisto muun muassa Rakennushallituksen ja Oulun läänin rakennustoimiston arkistoissa (Kansallisarkisto), Tornion kaupungin Teknisten palveluiden arkistossa ja Kaupunginarkistossa sekä valokuvat Tornionlaakson maakuntamuseon arkistossa. Kaupungin Tilakeskuksen arkistoista on löytynyt melko hyvin tutkimuksen kohteena olevaa rakennusta koskevaa piirustusmateriaalia ja muita asiakirjoja 1950-luvulta 2000-luvulle. Aineistoa on täydennetty muun muassa Tornion kaupungin Kaavoituksen ja mittauksen kartta- ja kaavamateriaalilla. Valitettavasti selvityksessä käytetyistä arkistoista ei löytynyt rakennuksen ensimmäisen vaiheen alkuperäispiirustuksia 1910-luvulta.

Tutkimuskirjallisuutena on käytetty muun muassa *Tornion historia* – kirjasarjaa, *Tornion yhteislyseon lukio. Historia ja matrikkeli 1884-1984* sekä Tornion kulttuuriympäristöohjelmaa *Joen ja meren rajakaupunki*. Kirjallisuuden lisäksi on hyödynnetty internetin sähköisiä lähteitä ja elektronista tutkimusaineistoa.

II Kartta- ja kaavahistoria

Joenpohjasta hallinnolliseksi keskukseksi

Tutkimuksen kohteena oleva rakennus sijaitsee lähellä Suensaaren eteläkärkeä ensimmäisessä kaupunginosassa. Alue on ollut rakentamatonta alavaa maata aina 1600-luvun lopulle asti. Vasta vuoden 1697 kaupunkimittauksen mukaan rakennettu kaupunkialue ulottui yhteislyseon tontille ja vielä 1750-luvulla kaupungin tulliaita kulki keskeltä korttelia.²

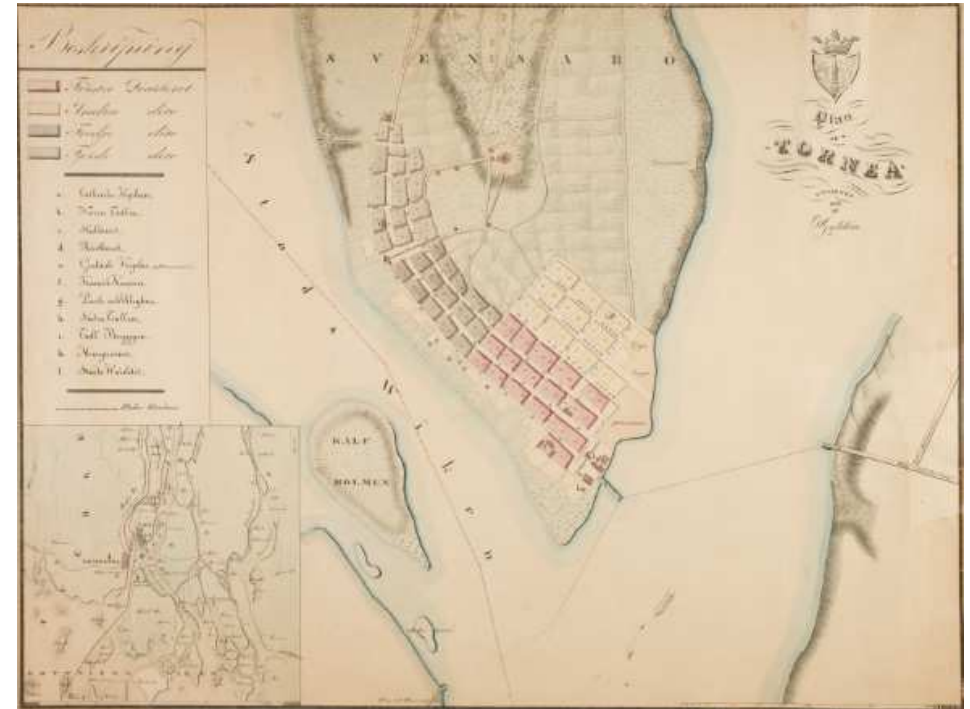
Kuva 2: Hackzellin kaupunkimittauskartta 1750.
Tornionlaakson maakuntamuseo (TLMM)

² ks. Mökkönen 2001. Liitteet 2.4 ja 2.5.

Vanhojen karttojen mukaan ensimmäisen kaupunginosan nykyinen kortteli 12 on kokonaisuudessaan rakennettua aluetta 1700-luvun loppuun mennessä. Tontit olivat tuolloin Tornion yhteislyseo: 9 ja 10, Säipän talo: 15, Raatihuone: 16 ja Pohjolan talo: 22. Tontin 9 omisti kauppias Petter Enberg, tontin 10 käsityöläinen (karstantekijä) Johan Westling, tontin 15 kamreeri Abraham Fought, tontin 16 kuparisessa Carl Enbom ja tontin 22 laamanni ja pormestari Olof Ramèn.

Kuva 3: Ote Merckellin kartasta vuodelta 1782. (TLMM)

Kuva 4: Gyldenin asemakaavakartta vuodelta 1839. (TLMM)

1800-luvun alkuun mennessä Suensaaren eteläkärki on vakiintunut osaksi kaupunkirakennetta. Tullisilta, Pakkahuone ja suurin osa porvareiden varastoaitoista siirrettiin jo edellisellä vuosisadalla Kaupunginlahden rannalta eteläkärkeen joen puolelle. Vuoden 1839 kaavakartassa tontit olivat yhteislyseo: ensimmäisen kaupunginosan tontit 14 ja 15, Säipän talo: tontti 24 ja Raatihuone: 25. Pohjolan talon paikka sijaitsi toisen kaupunginosan tontilla 1. Tontille 15 Hallituskadun (Öster Lång Gatan) ja Keskikadun (Mellan Lång Gatan) kulmaan on merkitty kreikkalainen kirkko. Kasakkakasarmi on Hallituskadun ja Jääkärinkadun (Rantakatu/Strand Gatan) kulmauksessa I kaupunginosan tontilla 2. Karttaan on erikseen piirretty vain julkiset rakennukset.

Kuva 5: Ote Bodinin kartasta vuodelta 1851. (TLMM)

1800-luvun puolivälin Bodinin kaupunkimittauskarttaan on myös merkitty kasakkakasarmi "Kassern" nykyisten Hallituskadun (Öster Lång Gatan) ja Jääkärinkadun (Strand Gatan) kulmaukseen sekä "Rysk Kyrka" Hallituskadun ja Keskikadun (Mellan Gatan) kulmaukseen. Kasakkakasarmi purettiin Krimin sodan alettua, mutta rakennettiin uudelleen samalle paikalle 1850-luvun lopulla. Tonttinumerot olivat tuolloin samat kuin Gyldenin kaavakartassa. Mittauskarttaan on merkitty myös tontinomistajat. Tontit 14-15 omisti kauppias Tšetšulin, tontin 24 paikallismajuri Kotoff, tontin 25 kultaseppä Sandström ja II kaupunginosan tontin 1 raatimies Taucher. Ortodoksikirkon tontille ei ole muita rakennuksia merkitty ja sen eteläpuoleisella tontilla 14 on tavanomainen torniolainen neljältä sivulta rajattu umpipiha.

1800-luvun lopulla kaupungin hallinnollinen painopiste siirtyi lopullisesti saaren eteläkärkeen. Ensin varakkaimmat porvarit olivat rakentaneet talonsa lähemmäs tullisiltaa ja Pakkahuonetta ja lopulta Raatihuone siirrettiin vuonna 1875 nykyisen Hallituskadun varrelle.³

1890-luvulla maanmittari Juho Haataja laati uuden kaupunkimittauksen ja sen pohjalta asemakaavaehdotuksen, joka vahvistettiin vuonna 1906. Kaavaluonnoskartan pohjalle on merkitty olemassa olevat rakennukset ja niiden päälle suoristetut ja palokujin varustetut korttelit. Kaduilla on suomalaiset nimet ja tonttijako on uudistettu. Yhteislyseon tontit ovat ensimmäisen kaupunginosan tontteja 7 ja 7^a. Raatihuoneen ja Säipän tontit on yhdistetty tontiksi 8 ja Pohjolan talon kohdan tontti on nro 9; kaikki ensimmäistä kaupunginosaa. Entinen kasakkakasarmi on poistettu käytöstä ja rakennukseen on sijoitettu Tornion alkeiskoulu. Ortodoksikirkko on kaavassa merkinnällä "Kreik. Ven. kirkko".

Kuva 6: Ote Haatajan vuoden 1898 asemakaavaehdotuksesta. (TLMM)

³ Joen ja meren rajakaupunki 2012, s. 46-48.

Kuva 7: Vuonna 1906 vahvistettu asemakaava. Tornion kaupunki/Kaavoitus ja mittaus (ToKM)

Vuonna 1906 hyväksytyssä asemakaavassa tonttijako on eri ja osa katujen nimistä poikkeaa vuonna 1898 laaditusta ehdotuksesta. Tutkimuksen kohteena olevan korttelin rakennuksista nimeltä on mainittu vain Raatihuone. Yhteislyseon korttelin tontit ovat nro 6 ja 7 Säippä on tontilla 8, Raatihuone tontilla 9 ja niiden vieressä tontit 10 ja 11. Kaikki alueen tontit on esitetty erotettaviksi toisistaan selkeillä palokujilla tai kaduilla.

Seuraava asemakaava laadittiin jo seuraavalla vuosikymmenellä. Tehtävän sai Oulun lääninarkkitehti Harald Andersin. Hänen laatimansa asemakaava hyväksyttiin Suomen itsenäistyttyä vuonna 1919. Tonttinumerot ja katujen nimet säilyivät samana kuin aiemmassa asemakaavassa. Julkisista rakennuksista ei ole erikseen nimetty kaavaan, vaikka esimerkiksi Raatihuone ja ortodoksinen kirkko on osoitettu vanhoina julkisina rakennuksina. Tutkittavana olevan alueen tontit on osoitettu vanhoina tontteina.

Kuva 8: Ote Tornion asemakaavasta vuodelta 1919. (ToKM)

1900-luvun lopun asemakaavat

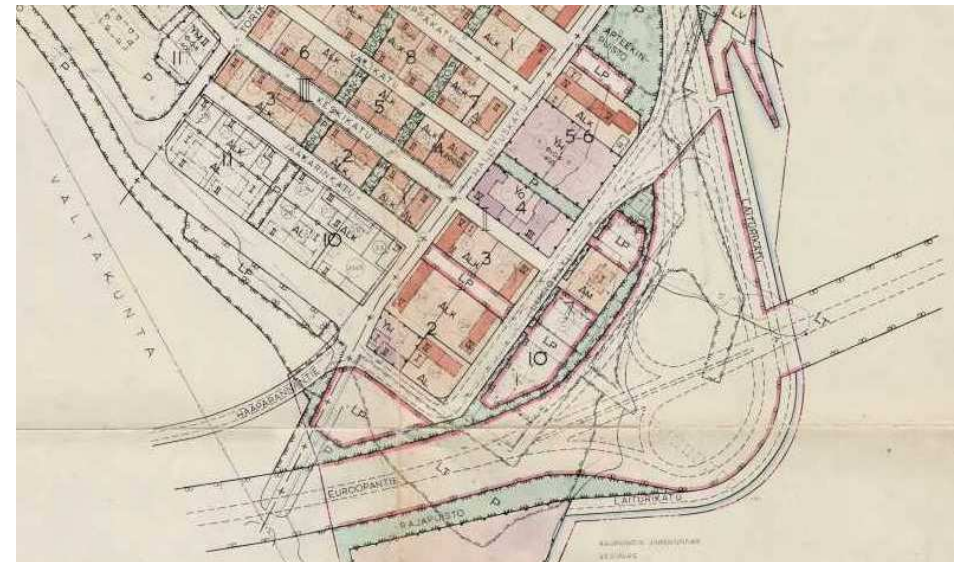
Sotien jälkeen Otto I. Meurman laati kaupungille asemakaavaluonnoksen, jota ei mahdollisesti virallisesti hyväksytty (kyseistä kaavaa ei löytynyt kaupungin kaavoitus- ja mittaus osaston arkistosta), vaan sen pohjalta tehtiin ilmeisesti pienempiä asemakaavan muutoksia. Seuraava aluetta koskeva, Tornion kaupungin Kaavoitus- ja mittaus osaston arkistosta löytynyt asemakaava on laadittu Meurmanin luonnoksen pohjalta ja sen on "täydentänyt" P.E. Koponen Tornion kaupungin rakennustoimistossa. Kaavamuuotos on hyväksytty vuonna 1949. Muutos ei koske Yhteislyseon tonttia, vaan sen länsi- ja eteläpuolella olevia kortteleita sekä puisto- ja katualueita. Kaavaselostuksen mukaan kaavan päätavoite oli yhtenäistää korttelialueita ja suoristaa katuja. Kaavan pohjakartta on ilmeisen vanha, sillä siinä Yhteislyseon rakennuksesta on osoitettu vain ensimmäinen vuonna 1914 valmistunut osa. Raatihuoneen ja Säipän talojen tonteilla on useita piharakennuksia ja tontille 10-11 on osoitettu myös useampi rakennus Hallituskadun puoleiseen päähän. Kortteli on osoitettu asemakaavassa asuin- ja liiketonteiksi. Entinen Pakkahuoneenkatu on nimetty Lukiokaduksi ja sitä on kavennettu.

Kuva 9: Asemakaavan muutos vuodelta 1949. (ToKM)

Ilmeisesti Tornion yhteislyseon tonttia koskeva asemakaavan muutos kuitenkin laadittiin jossain vaiheessa 1950-luvulla, sillä lyseon historiikin mukaan ehdasta tonttia laajennettiin Hallituskadun suuntaan ennen viimeistä laajennusvaihetta. Kaavamuutoksessa mahdollisesti vain muutettiin entisen ortodoksikirkon tontin käyttötarkoitus ja liitettiin se koulun tonttiin.⁴ Tontit yhdistettiin I kaupunginosan tonteiksi 6-7.

Seuraava tutkimuksen kohteena olevaa aluetta koskeva asemakaava arkistossa on vuodelta 1966 ja sen on laatinut arkkitehti Irma Mikkola. Asemakaavassa korttelin 4 tontit 6 ja 7 sekä korttelin 5-6 tontit 8, 9 ja 10-11 on yhdistetty yhtenäiseksi korttelialueeksi, ja Välikatu niiden välistä on poistettu. Kortteleiden rakennusoikeudeksi on osoitettu e=0,6 ja 40% kortteleiden pinta-alasta sai käyttää rakentamiseen. Yhteislyseon tontit on osoitettu merkinnällä OY opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi ja kerroskorkeudeksi III ja IV. Raatihuoneen ja Säipän tontit hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeksi (YH) ja Pohjolan talon tontti yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen korttelialueeksi (ALK), jossa kerroskorkeuksiksi on osoitettu I, IV ja V. Tonteille 8 ja 9 ei ole osoitettu kerroskorkeutta. Entinen Välikatu tonttien välissä on osoitettu puistoalueeksi (P).

Kuva 10: Ote vuoden 1966 asemakaavasta. (ToKM)

⁴ Alamäki 1984, s. 40-41.

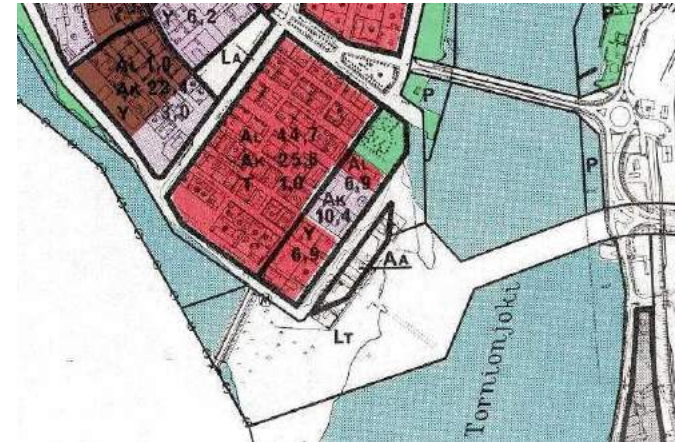
Vuonna 1979 laadittiin Hallituskadun ja Lukiokadun välisiä, ensimmäisen kaupunginosan kortteleita 2-6 koskeva asemakaava kaupungin omana työnä. Kaavan laatijana oli kaupunginarkkitehti Sinikka Ahava. Tämä 7.9.1979 vahvistettu asemakaava on edelleen voimassa tutkimuksen kohteena olevalla alueella. Kaavamuutoksessa korttelit 4 ja 5-6 yhdistettiin yhdeksi kortteliksi nro 12. Yhteislyseon, raatihuoneen ja Säipän tonttien käyttötarkoitus yhtenäistettiin yleisten rakennusten korttelialueeksi (Y) ja puistoalue tonttien välistä poistettiin. Kaava on esitelty tarkemmin luvussa VIII.

Kuva 11: Ote vuoden 1979 asemakaavasta. (ToKM)

Yleiskaavat

Yleiskaavoja, jotka koskevat tutkimuksen kohteena olevaa aluetta on laadittu tähän mennessä kolme. Ensimmäisessä vuoden 1971 yleiskaavassa korttelit on osoitettu käyttötarkoituksensa mukaisesti Y: yleisten rakennusten ja laitosten alueeksi sekä AL: (asuntojen ja) liiketoiminnan alueeksi; molemmille mitoituksena oli 6900km².

Kuva 12: Ote Tornion yleiskaava, Suunnittelukonsultit Oy 1971 (ToKM)

Kuva 13: Ote Tornion yleiskaava 2000, Tornion kaupunki 1988 (ToKM)

Vuonna 1988 laadittu Tornion yleiskaava 2000 oli edellistäkin suurpiirteisempi. Suensaaren eteläosa on osoitettu merkinnällä C keskustatoimintojen alueeksi ja tutkimuksen kohteena olevaan kortteliin on osoitettu suojelukohde SR-merkinnällä. Voimassa oleva yleiskaava on esitelty luvussa VIII.

Seuraavista ilmakuvista on mahdollista tarkastella kasarmi- ja koulurakennuksen ympäristön muutosta vuodesta 1966 lähtien.

Kuva 14: Ortoilmakuvaote vuodelta 1966 (ToKM)

Kuvat 15-16: Viistoilmakuvat 1975 (TLMM/Kainulainen)

Kuva 17: Ortoilmakuvaote vuodelta 1987 (ToKM)

Kuva 18: Ilmakuvaote vuodelta 2017 (ToKM)

III Korttelialue 1800-luvulla ja 1900-luvun vaihteessa

Ortodoksikirkko ja porvaristalot

Suomen sodan päätyttyä ja uuden valtakunnan rajan myötä Tornioon sijoitettiin noin 400-500 venäläistä sotilasta. Vuonna 1811 joukkojen määrää vähennettiin olennaisesti ja se vakiintui noin 30-50 mieheen. Aluksi upseerit ja sotilaat sijoitettiin kaupunkilaisten asuntoihin kaupunkilaisten kustannuksella. Vuonna 1820 keisari päätti, että varuskunnan kustannukset korvattaisiin valtion varoista ja samalla päätettiin hankkia omat tilat. Kasarmia varten ostettiin pormestari Cajanuksen tontti (nyk. Husan talo) missä kasakkakasarmi sijaitsi 1800-luvun lopulle asti. Varuskunta sijoitettiin ensin tontilla olleisiin vanhoihin rakennuksiin. Uusi kasarmirakennus valmistui vuonna 1852, mutta purettiin jo vuonna 1854, kun englantilaisten maihinnousu uhkasi. Rakennus pystytettiin uudelleen vuonna 1857.⁵

Keisari määräsi venäläisiä sotilaita ja harvalukuista venäläistä siviiliväestöä varten perustettavaksi kaupunkiin myös ortodoksisen kirkon. Kirkko toimi ensin vuokratiloissa. Kirkko sai omat tilat 1830-luvulla, jolloin tämän selvityksen kohteena olevalla ensimmäisen kaupunginosan tontilla 15 sijainnut, puinen asuinrakennus, muutettiin ortodoksiseksi sotilaskirkoksi. Viereiselle tontille nro 14 varustettiin tilat kirkon papille apulaisineen. Tontit omisti venäläissyntyisen porvarin leski P. G. Tšetšulina, joka myös kaupungissa oleskellessaan asui perheineen tontilla 14. Kirkkorakennusta laajennettiin 12 metrisellä kellotornilla vuonna 1844.⁶

Vuonna 1882 Tšetšulinin suku luovutti sekä tontin nro 15 että vanhan kirkkorakennuksen Venäjän sotalaitokselle. Uusi puurakenteinen kirkko valmistui vuosina 1884-86, vaikka siinä vaiheessa kaupungissa ei ollut edes venäläisiä joukkoja. Ristinmuotoinen ruskeaksi maalattu kirkkorakennus oli kooltaan noin 140m². Kirkon ympärillä oli puutarha, jota ympäröi aita.⁷ Kirkko paloi osittain vuonna 1911 ja jäi tyhjilleen vuonna 1912.⁸

Kuva 19: Uusittu ortodoksikirkko ja Tšetšulinin/Patalan talo 1800-luvun lopulla. (TLMM)

Ortodoksikirkon lisäksi selvityksen kohteena olevilla tonteilla sijaitsi 1800-luvulla kauppiaiden ja käsityöläisten asuin-, talous- ja kaupparakennuksia. 1800-luvun loppupuolella tontilla 14 toimi muun muassa Tornion postikonttori. Tšetšulininit olivat myyneet jo 1870-luvun alussa kirkon vieressä olleen tontin nro 14 Juuso Patalalle, joka myi sen Venäjän sotalaitokselle vuonna 1900 ja sitä myötä koko kortteli tuli Tornion komendanttihakinnon käyttöön.⁹ Seuraavalla sivulla oleva asemapiirros kyseisistä tonteista on laadittu joko 1900 tai mahdollisesti 1910-luvun alussa, jolloin uuden kasarmin suunnitteleminen alkoi. Päiväämätön piirustus liittyy venäjänkielisiin asiakirjoihin, joiden aiheena on talon rakentaminen Tornioon komentajalle ja hänen komennuskunnalleen sekä kirkon papistolle.¹⁰

⁵ Teerijoki 2007, s. 24-28, 50-53.

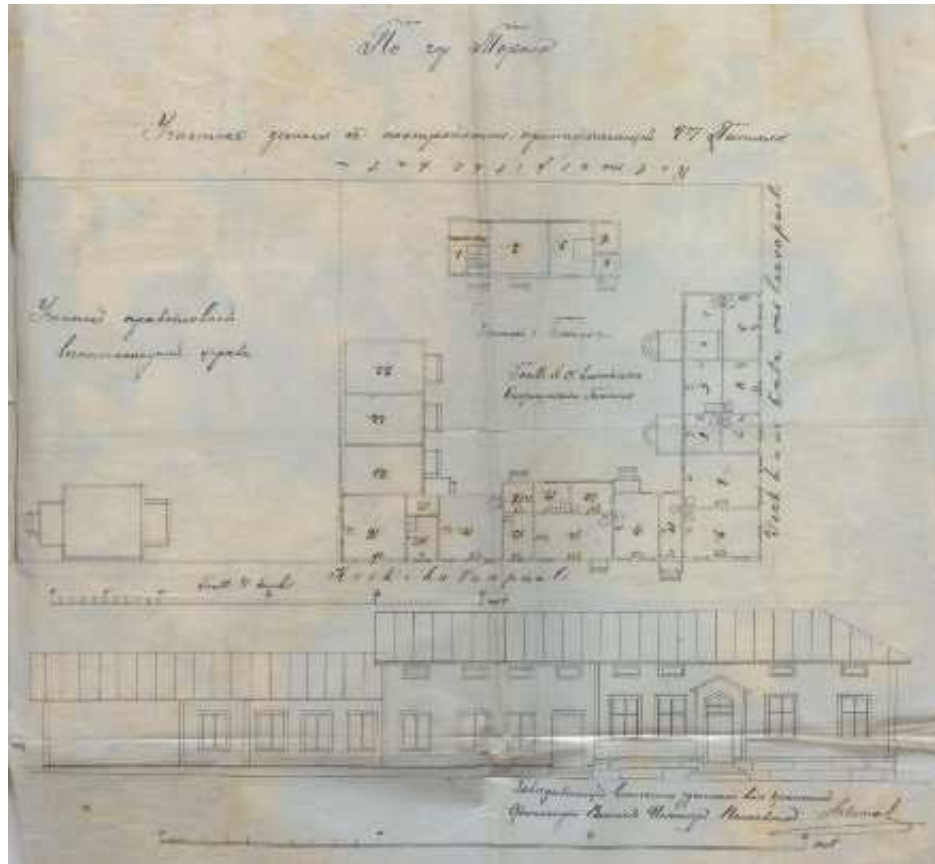
⁶ Tasihiin 1982. s. 159-161.

⁷ Tasihiin 1982. s. 167-169; *Joen ja meren rajakaupunki*, s. 140.

⁸ Tasihiin 1982. s. 170-172.

⁹ Teerijoki 2007, s. 56; Tasihiin 1982. s. 170-172.

¹⁰ Tontit 14-15 mahd. 1910-luvun alussa (Sotilasinsinöörihallinto, nro 16585, KA)

Kuva 20: Tontit 14–15 mahd. 1910-luvun alussa. Sotilasinsinöörihallinto, nro 16585 (Kansallisarkisto, Helsinki, KA)

Raatihuoneen tontti oli jonkin aikaa asumattomana. Ja 1860-luvulla siinä sijaitsi Oulun lääninarkkitehti L. I. Lindqvistin suunnittelema apteekkari Hougbergin talo, jonka kaupunki osti 1870. Rakennus muutettiin raatihuoneeksi vuosina 1875-76 lääninarkkitehti F. W. Lüchow'n suunnitelmien mukaan.¹¹

¹¹ Joen ja meren rajakaupunki, s. 73.

Kuva 21: Ortodoksikirkko ja raatihuone, oikealla korotettu Patalan talo (TLMM)

Säipän talon tontti oli 1860-luvulla pormestari Cedermanin omistuksessa; hän siirsi tontilla olleen pienemmän asuinrakennuksen keskelle tonttia ja laajensi sitä nykyisen kokoiseksi. Kiinteistön osti 1870-luvulla Röttän sahan toimitusjohtaja kapteeni Berg, joka rakennutti tontille pitkän ulkorakennuksen. Kiinteistö liittyy myös Tornion kouluhistoriaan, sillä 1890-luvulla tontin osti keskikoulun rehtori J. U. Nordberg. Vuonna 1920 kiinteistön osti kauppias K. J. Säippä, jonka mukaan rakennus on saanut nimensä.¹² Nykyisen Pohjolan talon tontin Hallituskadun puoleisessa päässä sijaitsi kauppias Portinin talo ja joenpuoleinen pää oli ryytimaana. Asuinrakennus sijaitsi keskellä tonttia ryytimaan laidalla ja Hallituskadun puoleisessa päässä olivat kauppa- ja varastotilat.¹³ (Ks. esim. kuvat 3 ja 5, sivuilla 3-4.)

¹² Teerijoki 2007, s. 284-288; Joen ja meren rajakaupunki, s. 73-74.

¹³ Teerijoki 2007, s. 286-288.

Kasarmien rakentaminen

1880-luvulle tultaessa Tornion merkitys varuskuntakaupunkina oli muuttunut ja entinen kasakkakasarmi Rantakadun varrelta (nyk. Husan talo) myytiin tontteineen. Se oli ensin asuinkäytössä ja 1900-luvun alussa päärakennukseen sijoitettiin keskikoulu.¹⁴ Venäläiset joukot operoivat Tornioon Oulusta käsin ja viimeinen venäläinen sotilasviranomainen poistui kaupungista vuonna 1912. Maailmanpoliittinen tilanne muuttui kuitenkin nopeasti ja venäläiset sotilaat ja santarmit palasivat Tornioon ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä. Kirkko kunnostettiin ja tontille 14 puisen porvaristalon tilalle rakennettiin punatiilinen kasarmirakennus.

1910-luvulla Venäjä aloitti koko keisarikuntaa ja myös Suomea koskevan sotilasrakennushankkeen, joka käsitti sekä varuskuntia että linnoituksia. Joukkoja keskitettiin erityisesti eteläiseen Suomeen. Tavoitteena oli torjua maitinnoisuyrityksiä ja turvata rautatieyhteyksiä. Hankkeen tuloksena Suomeen valmistui kymmenkunta ns. punatiilikasarmia sekä meri- ja maalinnoitusketju. Katseet käännettiin uudelleen myös Tornioon, joka oli tärkeä rajanylityspaikka ja myös rautatien päätepiste. 1910-luvun kasarmien suunnittelussa noudatettiin yhtenäisiä venäläisiä arkkitehtuuriperiaatteita ja rakentamisessa käytettiin paljon Venäjän sotaministeriön tyyppipiirustuksia, mahdollisesti myös Torniossa. Rakennuksen alkuperäinen ulkoasu oli hyvin samankaltainen kuin esimerkiksi Hämeenlinnan, Kouvolan ja Riihimäen kasarmialueiden saman ikäisissä rakennuksissa.¹⁵

Tiettävästi kasarmirakennus talleineen valmistui vuonna 1914. Venäläisiä sotilaita saapui koko maailmansodan ajan, syksyyn 1917 asti lisää kaupunkiin. Muun muassa vuonna 1916 kasarmille oli sijoitettu 120 sotamiestä ja 60 hevosta. Rakennukseen sisustettiin huoneita kaupungin kustannuksella sitä mukaa kuin sotilaita saapui. Tämän lisäksi upseereja ja muuta henkilökuntaa oli sijoitettu eri puolille kaupunkia.¹⁶

¹⁴ Teerijoki 2007, s. 53-55.

¹⁵ www.rky.fi (Hämeenlinnan, Kouvolan ja Riihimäen kasarmialueet, luettu 2.8.2018)

¹⁶ Teerijoki 2007, s. 528-529.

IV Kasarmista koulurakennukseksi

Kasarmirakennukset venäläisten jälkeen

Suomen itsenäistyttyä ja venäläisten joukkojen antauduttua Torniossa helmikuussa 1918 kortteli ja sen rakennukset siirtyivät Suomen valtion omistukseen. Tiilinen kasarmi oli ensin venäläisten vankien majoituspaikkana ja sitten suojeluskunnan käytössä pari vuotta. Rakennus osoitettiin valtion ylläpitämän keskikoulun käyttöön ja muutettiin koulurakennukseksi vuosina 1921-22.¹⁷ Vuonna 1925 entisen sotilaskirkon ja sen tontin (nro 15) omistusoikeus siirrettiin Tornion kaupungille, sillä ehdolla, että rakennus kunnostettaisiin Peräpohjolan ja Lapin kotiseutuyhdistykselle museotiloiksi. Museo avattiin muutostöiden jälkeen entisessä kirkkorakennuksessa vuonna 1929. Rakennus siirrettiin nykyiselle paikalleen Aittakentälle vuonna 1956 koulurakennuksen laajennusosan tieltä.¹⁸

Kuva 22: Vangittuja venäläissotilaita kasarmien pihalla 1918. (TLMM)

¹⁷ Teerijoki 2007, s. 566; Alamäki, 1984, s. 23-24

¹⁸ Tasihiin 1982. s. 174-175; Teerijoki 2007, s. 55-57.

Kuva 23: Suojeluskuntalaisia yhteiskuvassa, taustalla kasarmi alkuperäisessä asussaan. (TLMM/Kainulainen/Reprokuva)

Kuva 24: Suojeluskuntalaisia ruokailemassa. (TLMM)

Tutkimuksen kohteena oleva entinen kasarmi- ja koulurakennus on rakennettu viidessä eri vaiheessa. Rakennuksen ensimmäinen osa on tiettävästi valmistunut vuoden 1914 tienoilla. Arkistoista ei tämän rakennusvaiheen suunnitelmia kuitenkaan löytynyt. Mahdollisesti suunnittelussa on käytetty Venäjän sotaministeriön tyyppipiirustuksia.

Elokuussa 1918 arkkitehti Karl Sandelin suoritti katselmuksen Tornion kasarmilla Sotasaaliintalletus-Keskusosaston Oulun piirin rakennusosaston nimissä. Katselmusasiakirjoissa todetaan Venäjän valtiolta takavarikoidun kiinteistön pinta-alan olevan 4022,62m² ja alueella sijaitsevan seitsemän rakennusta, joihin tosin on luettu mukaan likakaivo. Rakennukset ovat 1. Miehistön kasarmi ja ruokasali, 2. Upseerien asunto ja kanslia, 3. Talli 72 hevoselle, 4. Varastovaja, 5. Sauna ja pesutupa, 6. Kreikkalaiskatolinen kasarmikirkko ja 7. Likakaivo (rakennukset numeroituina seuraavan sivun asemapiirroksessa). Rakennuksista ainoastaan kasarmi oli kaksikerroksinen ja muut rakennukset olivat yksikerroksisia. Kasarmi ja talli oli mainittu kivrakennuksiksi ja muut rakennukset olivat puuta. Likakaivo oli sementtiä ja puuta. Katselmuksessa kasarmirakennus, talli ja kirkko todetaan verrattain hyväkuntoisiksi ja muut rakennukset melko huonokuntoisiksi.¹⁹ Puinen asuinrakennus oli mahdollisesti osa tontilla jo aiemmin sijainnutta asuinrakennusta, joka oli otettu kasarmin käyttöön (ks. sivut 10-11). Mahdollisesti myös sauna-pesutuparakennus tai osa siitä kuten kirkkokin olivat tontilla jo ennen tiilikasarmien rakentamista.

Varsinainen kasarmirakennus oli katselmuksen mukaan kaksikerroksinen ja kooltaan 453,69m² ja talli 669,25m². Puinen asuinrakennus oli kooltaan 187,41m², varasto 39,05m², sauna ja pesutupa 70,72m² ja kirkko 138,75m². Kasarmirakennuksen alakerrassa sijaitsivat leivintupa, ruokasali, arestihuone, varastohuoneita ja makki. Yläkerrassa olivat miehistön asuntosalit, makki ja varastohuone. Puisessa asuinrakennuksessa oli neljä majoitushuonetta, kaksi keittiötä ja kaksi eteistä sekä kaksi kansliahuonetta ja varastotiloja. Saunarakennus oli rakennettu pyöreistä hirsistä ja varasto osittain hirsistä ja laudasta, kirkko kaksinkertaisesta laudasta.²⁰

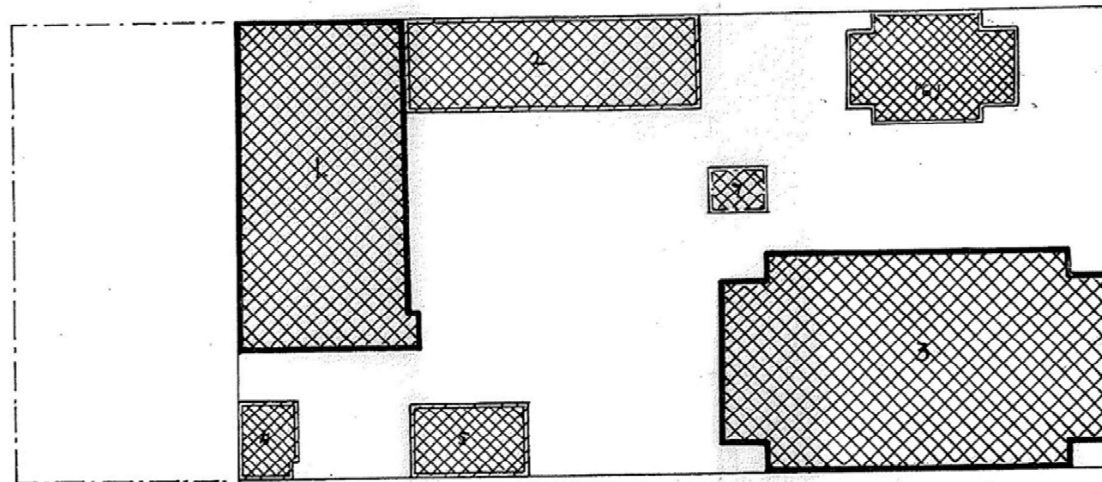
¹⁹ Rakennuslomake liitteinen 20.8.1918, RakH I, HI 3a:12, Kansallisarkisto Helsinki (KA).

²⁰ Ibid.

LIITE A.

TORNION KASARMI ALUE

1:500

20/10/18

PINTA-ALA = 4022.62 m²

Sotasaalin
Talonus, Keskusosasto
Kasarmun piirin Rakennustöiden

Armas Alarcus

RakH I, 4/13/12 Tomio 1

Rert Sandelin

Kuva 25: Asemapiirros 1918 RakH I (KA)

Pedagogiosta keskikouluksi – oppikoulutoiminta Torniossa

Selvityksen kohteena olevassa rakennuksessa noin 95 vuotta toiminut oppikoulu, ensin keskikouluna ja sittemmin yhteislyseona, peruskoulu-uudistuksen myötä yläasteena ja lukiona, oli jatkumoa vuonna 1630 perustetulle Tornion pedagogiolle. Pedagogio oli kaupungin porvariston pojille tarkoitettu alkeiskoulu, joka toimi vuodesta 1843 lähtien ala-alkeiskoulun nimellä. Neljä vuotta kestäneestä ala-alkeiskoulusta siirryttiin triviaalikouluun tai jopa suoraan yliopistoon. Kansakoulun tulon myötä pedagogion suosio väheni Torniossa ja se lakkautettiin vuonna 1876. Koulujärjestelmää uudistettiin 1840- ja 1880-luvuilla ja yliopistoon valmistavista, ylempää koulusivistystä antavista ja jatko-opintoihin tähtäävistä kouluista tuli oppikouluja²¹.

Torniossa alkeiskoulu-oppikoulu aloitti toimintansa vuonna 1884. Vuonna 1914 alkeiskoulujen nimet muutettiin keskikouluiksi.²² Alkeiskoulu toimi ensin Keskikadun varrella Jaukkurin talossa ja sitten nykyisessä Husan talon korttelissa ja myöhemmin Puutarhakadun varrella Ekmanin talossa. Koulutoimintaa häytti koko ajan tilojen pienuus ja huonokuntoisuus, vaikka omaa koulutaloa ei ollut oppilaita tuli koko ajan lisää ja koulun luokka-asteita lisättiin.²³

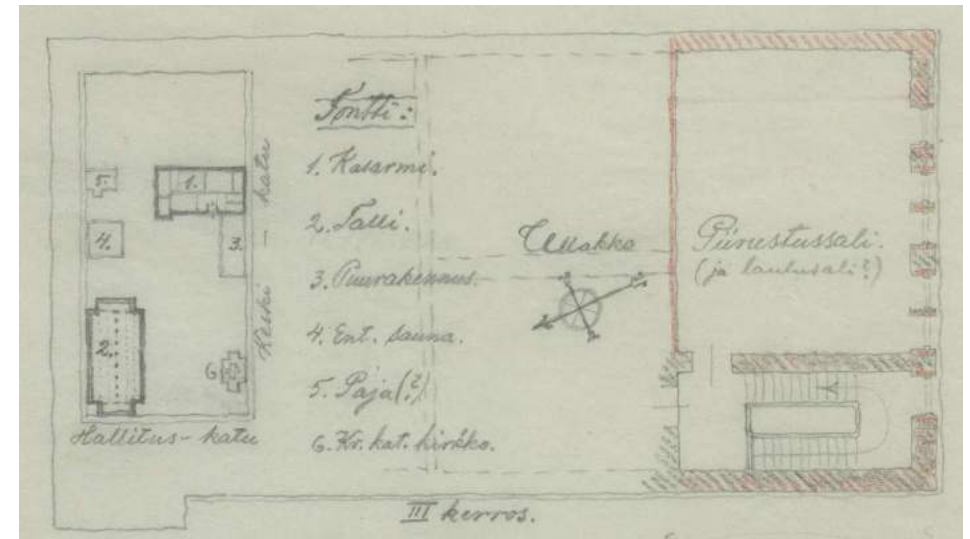
Kasarmien luovuttaminen kouluksi

Aloite entisen kasarmien luovuttamisesta keskikoulun käyttöön tuli Torniossa, kun koulun rehtori Perälä laati esityksen kouluhallitukselle vuonna 1919. Perälä vetosi esityksessään keskikoulun vuokratiloissa tehtyyn tarkastukseen, jossa tilat oli jälleen kerran todettu liian ahtaiksi ja huonokuntoisiksi. Kasarmien ottamista koulukäyttöön hän perusteli sillä, että näin välttyttäisiin uuden kalliin koulutalon rakentamiselta. Kasarmi tontteineen mahdollistaisi tulevaisuudessa myös jatkoluokkien sijoittamisen samalle tontille. Myös Oulun läänin rakennuskonttori oli puoltanut asiaa.²⁴

Kouluhallituksen tarkastaja, arkkitehti Toivo Salervo kävi tutustumassa entiseen kasarmiin ja laati alustavat muutossuunnitelmat jo

vuodenvaihteessa 1920. Eduskunnan päätös koulutalon luovuttamisesta keskikoulun käyttöön saatiin talvella 1920-21. Ensivaiheessa katsottiin tiilikasarmien ja siihen liittyvän puisen asuinrakennuksen riittävän koulun tarpeisiin. Eduskunta myönsi 145 000 markkaa sisustus- ja muutostöitä varten.²⁵

Salervo laati kaksi vaihtoehtoista luonnosta kasarmien muuttamiseksi. Toisen viisiluokkaista keskikoulua varten ja toisen kahdeksanluokkaista. Viisiluokkainen vaihtoehto oli sijoitettu kokonaisuudessaan vanhaan kasarmiin; kahdeksanluokkaisessa vaihtoehdossa oli esitetty rakennuksen laajennusmahdollisuus. Viisiluokkaisen vaihtoehdon pohjapiirrosten luonnoksessa on esitetty myös tontin asemapiirros sekä kolmannen kerroksen vinttihuone, joka sijaitsi Keskikadun puoleisessa päässä. Luonnokset seuraavalla sivulla. Varsinaiset muutossuunnitelmat annettiin Oulun lääninrakennuskonttorin laadittaviksi.

Kuva 26: Asemapiirros ja III krs, T. Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

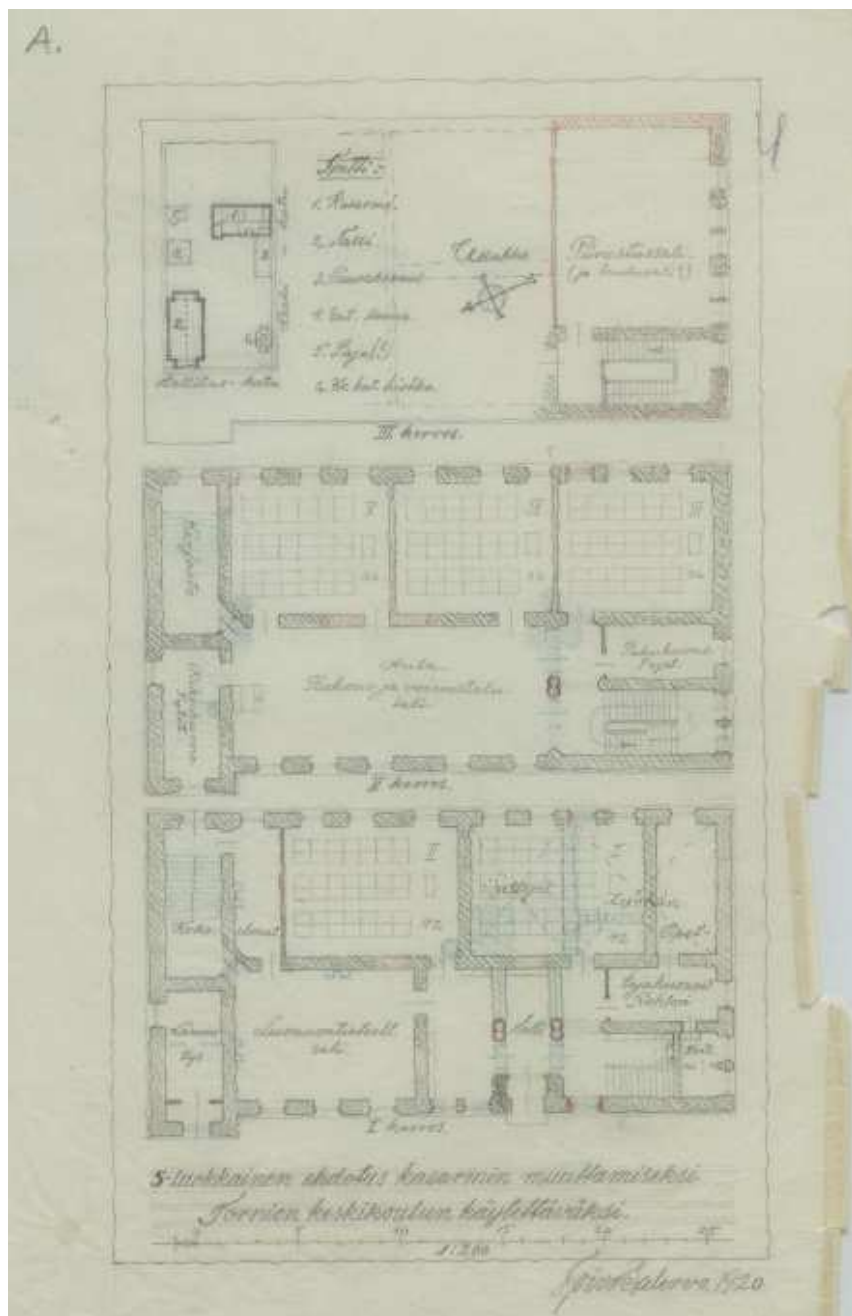
²¹ <http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Koulut> (Viitattu 18.7.2018).

²² *Joen ja meren rajakaupunki*, s. 145; Alamäki 1984, s. 13, 22.

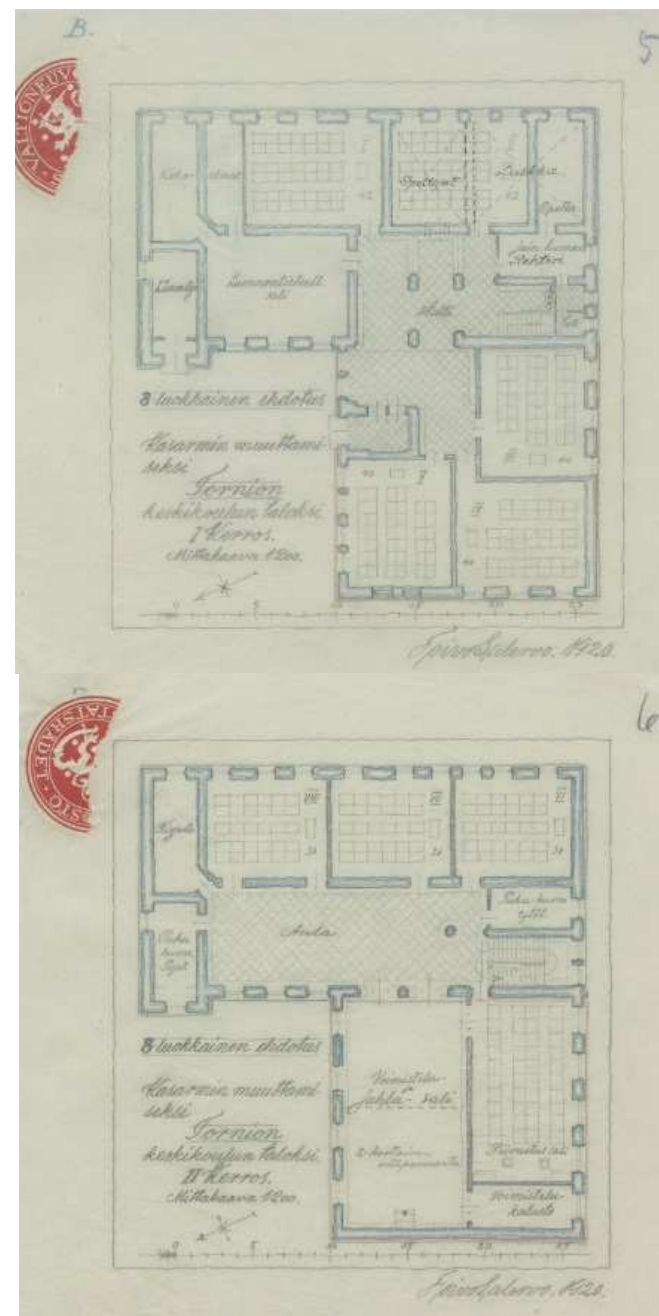
²³ Alamäki 1984, s. 20-24; Teerijoki 2007, s. 397-399.

²⁴ Alamäki 1984, s. 23.

²⁵ Alamäki 1984, s. 23-24.

Kuva 27: 5-luokkainen ehdotus, Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

Kuvat 28-29: 8-luokkainen ehdotus, Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

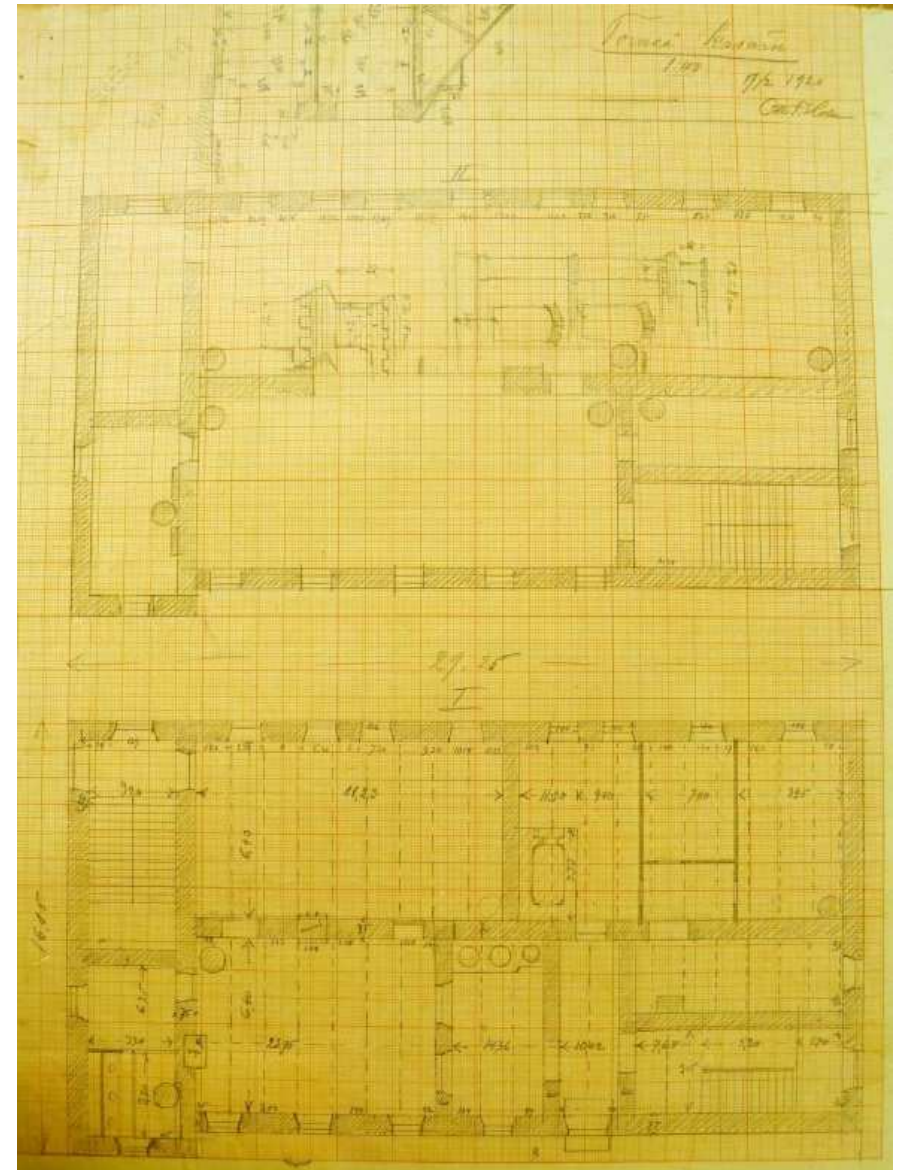
Rakennuksen muuttaminen kouluksi

Asia eteni varsin joutuisasti ainakin Oulun lääninrakennuskonttorin taholta. Varsinaiset muutossuunnitelmat laati lääninarkkitehti Otto F. Holm jo maaliskuussa 1920. Oulun lääninrakennuskonttorin arkistossa olleisiin piirustuksiin on Holmin allekirjoituksen lisäksi merkitty piirtäjäksi Kaarlo Pesonen, joka oli tuolloin Oulun läänin rakennuskonttorissa apulaisrakennusmestarina²⁶. Holm kävi itse helmikuussa 1920 tutkimassa ja mittaamassa rakennukset. Muutossuunnitelmat (kuvat 31-32) noudattivat melko pitkälle Salervon viisiluokkaista ehdotusta kolmannen kerroksen piirustus- ja laulusalia myöten.

Syyskuussa 1921 eversti (sotaväen rak.int.) Brander Yleisten rakennusten ylihallituksesta ja prokuristi Boström Sotasaalis-keskusosastosta suorittivat uuden katselmuksen koulukäyttöön luovuttamista varten. Katselmuksen selostus on joiltain osin hieman tarkempi kuin aikaisempi. Kasarmirakennuksen todettiin olevan asuttavassa kunnossa. Alakerrassa sijaitsi 7 huonetta, joissa oli 10 tulisijaa sekä tulisijalla varustettu halli, yläkerrassa oli niin ikään 7 huonetta, joissa 8 tulisijaa. Katselmuksessa todettiin, että rakennusta oli jo laajennettu Oulun läänin rakennuskonttorin valvonnassa rakentamalla yksi iso huone vinttikerrokseen. Puisessa asuinrakennuksessa oli 9 huonetta ja kaksi keittiötä, joista kaikissa oli tulisija sekä kaksi eteistä. Rakennuksen yhteydessä oli kellari.²⁷

Eli Holmin laatimien muutossuunnitelmien mukaiset työt oli jo tehty, ennen kuin virallinen luovuttaminen keskikoulun käyttöön oli tapahtunut. Puinen asuinrakennus oli vielä melko huonossa kunnossa, joten tilojen muutos- ja korjaustyöt jatkuivat mahdollisesti vielä seuraavalle vuodelle, sillä keskikoulu aloitti toimintansa entisellä kasarmilla vasta syyslukukauden 1922 alussa.²⁸

Arkkitehti Holmin käsialaa olivat rakennuksen tiiliset päätykolmiot koristeineen. Alkuperäisessä kasarmissa oli aumakatto. Holm suunnitteli myös ikkunoihin tiiliset koristeaiheet, joita ei kuitenkaan toteutettu. Hän luonnosteli myös puisen asuinrakennukseen joitakin muutoksia.

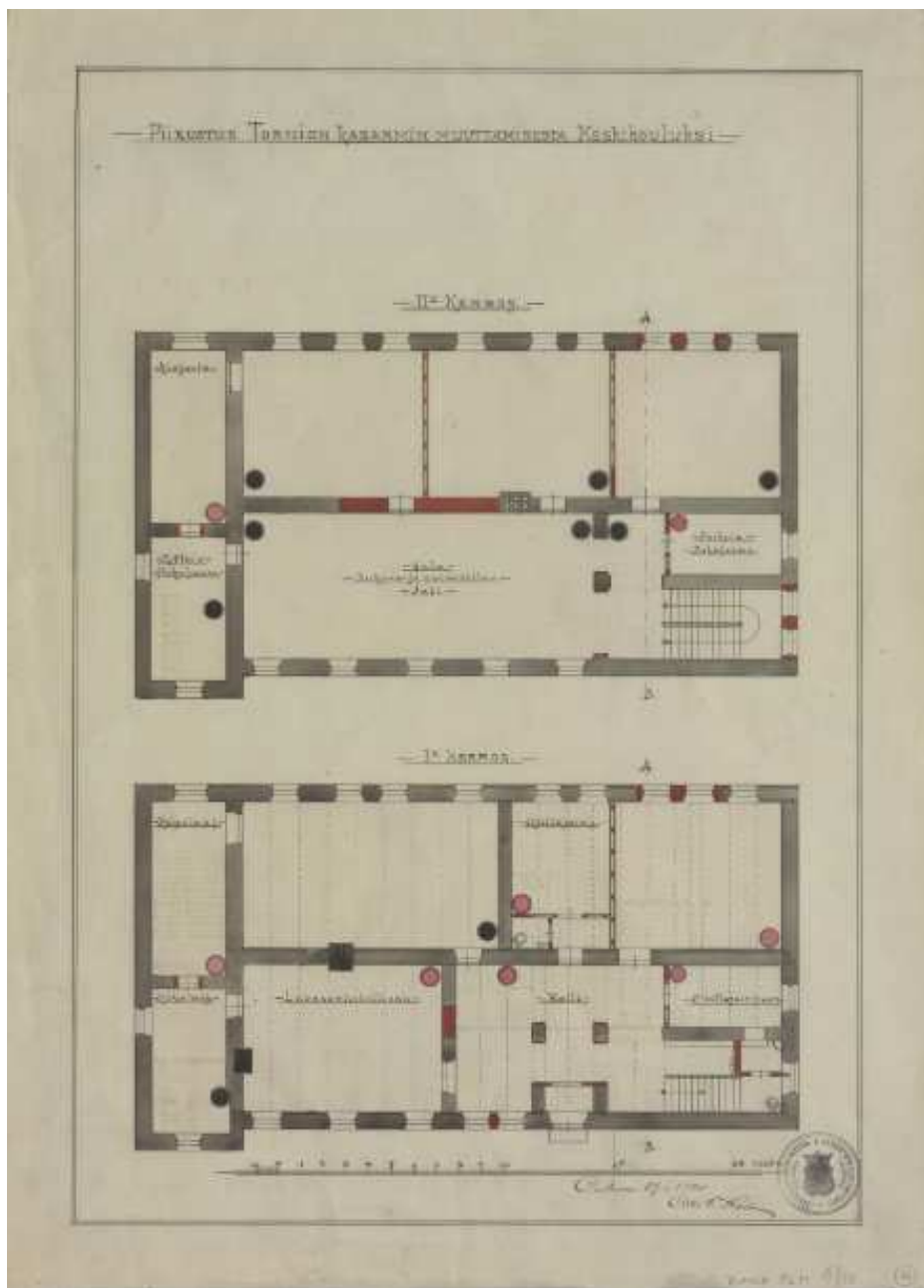

Kuva 30: Mittauspiirros kasarmin I ja II krs, Otto F. Holm 17.2.1920. OIRak 55:1 (Kansallisarkisto Oulu, OMA)

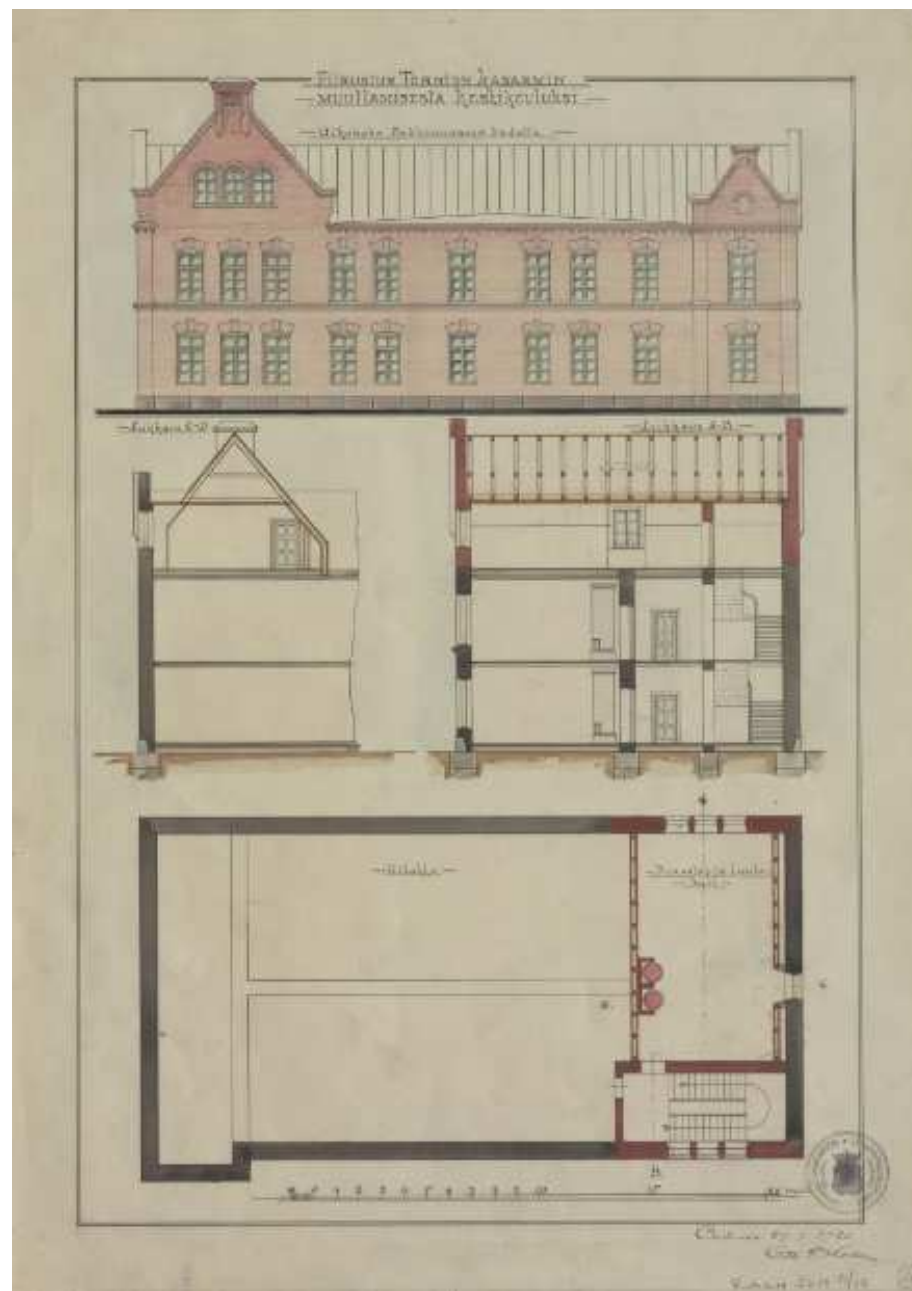
²⁶ Puranen 1967, s. 490.

²⁷ Katselmuskirja 19.9.1921. RakH I, HI 3a:12 (KA).

²⁸ Alamäki 1984, s. 24; Teerijoki 2010, s. 121-122; Katselmuskirja 19.9.1921. RakH I, HI 3a:12 (KA).

Kuva 31: Kasarmin muuttaminen keskikouluksi, Otto F. Holm 29.3.1920. RakH II Idb./1-2 (KA)

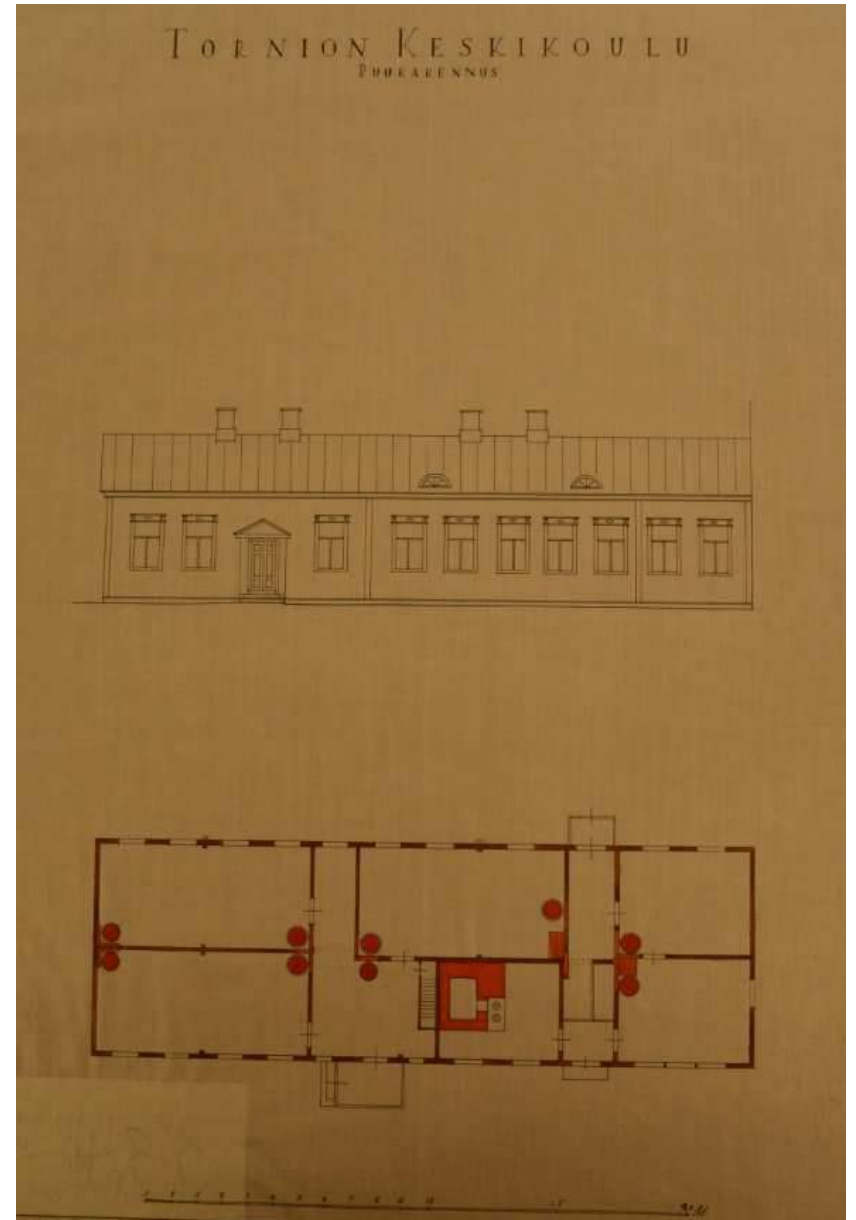
Kuva 32: Kasarmin muuttaminen keskikouluksi, Otto F. Holm 29.3.1920. RakH II Idb./1-2 (KA)

Kuva 33: Kasarmi-koulurakennus päätykolmioineen muutostöiden jälkeen noin 1922-27. (TLMM)

Vuosien 1920-28 välillä Oulun lääninrakennuskonttorissa laadittiin tarkemmat muutossuunnitelmat myös kasarmin puurakennuksen muuttamiseksi koulukäyttöön. Suunnitelmassa rakennukseen on sijoitettu kolme luokkahuonetta ja vahtimestarin asunto. Rakennukseen sijoitettiin ilmeisesti jatkoluokat. Keskikoulun jatkoluokat 6-8 toimivat Torniossa yksityisenä, kaupungin ja kannatusyhdistyksen kustantamana kouluna vuodesta 1914.²⁹

²⁹ Alamäki 1984, s. 22, 25-26; Teerijoki 2010, s. 122-123.

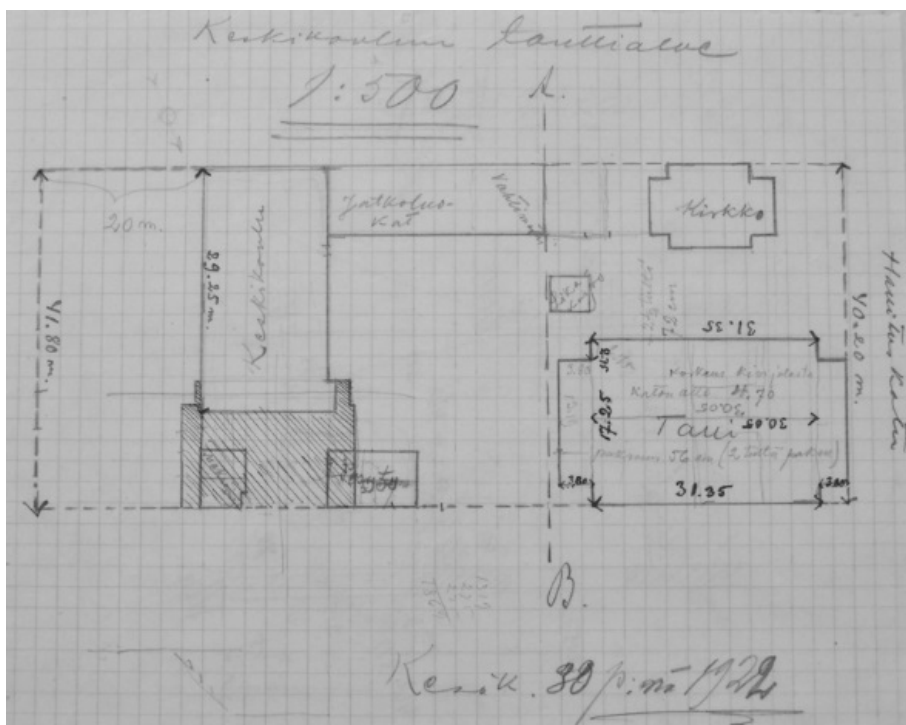

Kuva 34: Tornion keskikoulun puurakennuksen pohja- ja julkisivupiirustus. OIRak 53:9 (OMA)

V Rakennuksen laajennus- ja korjausvaiheet

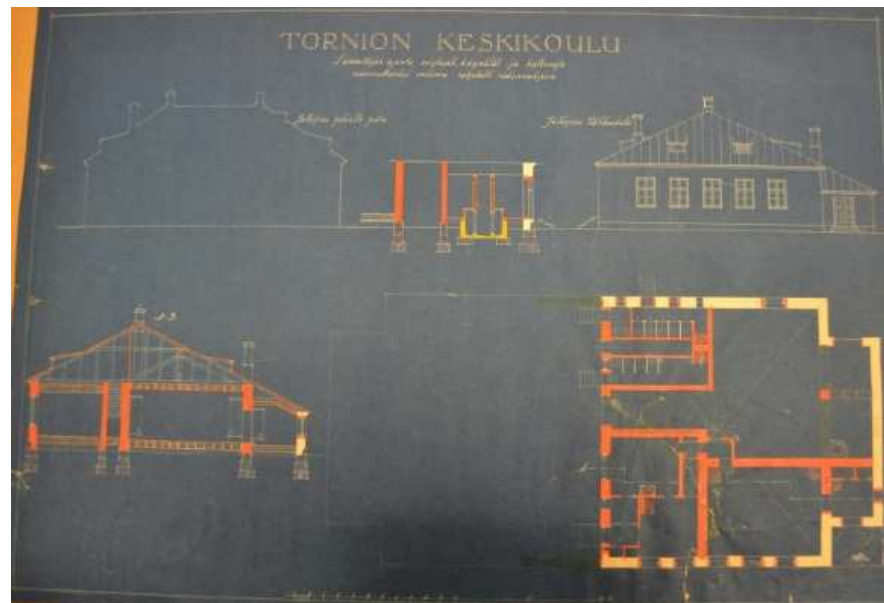
Ensimmäinen laajennus 1928

Melkein saman tien koulun muuton jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan rakennuksen laajentamista. Tilat oli todettu koulutyössä monelta osin epätyytyttäviksi. Ongelmia aiheutti erityisesti toisen kerroksen aula, mitä käytettiin myös voimistelusalina. Salin lattia ”huojui” ja viereisten ja alapuolella olevien luokkien opetus häiriintyi kolinasta ym. Myös katto ja tulisijat vaativat kunnostusta. Suunnittelutyö ja rahoituksen varmistaminen veivät kuitenkin aikaa ja vasta vuonna 1928 laajennustyöt voitiin aloittaa. Eduskunta myönsi korjaus- ja laajennustöihin 130000 mk.³⁰

Kuva 35: Asemapiirrosluonnos 30.6.1922. OIRak 55:1 (OMA)

Oulun läänin rakennuskonttorissa laadittiin vuonna 1922 luonnos lisätilojen sijoittamisesta tontille (kuva 35). Suunnitelmassa on osoitettu laajennusosa entisen kasarmirakennuksen pohjoispäättyyn paja/varastorakennuksen ja sauna-pesutuparakennuksen paikalle sekä tarkemmin kuvattu tallirakennuksen ominaisuuksia. Talli oli perustettu korkealle kivijalalle ja seinät olivat kahden kiven paksuisia eli 53cm. Muutostöiden yhteydessä tallirakennusta pienennettiin ja siihen sijoitettiin asunto, veistotilat ja wc-tiloja.³¹

Kuva 36: Tallirakennuksen muutos. OIRak 55:1 (OMA)

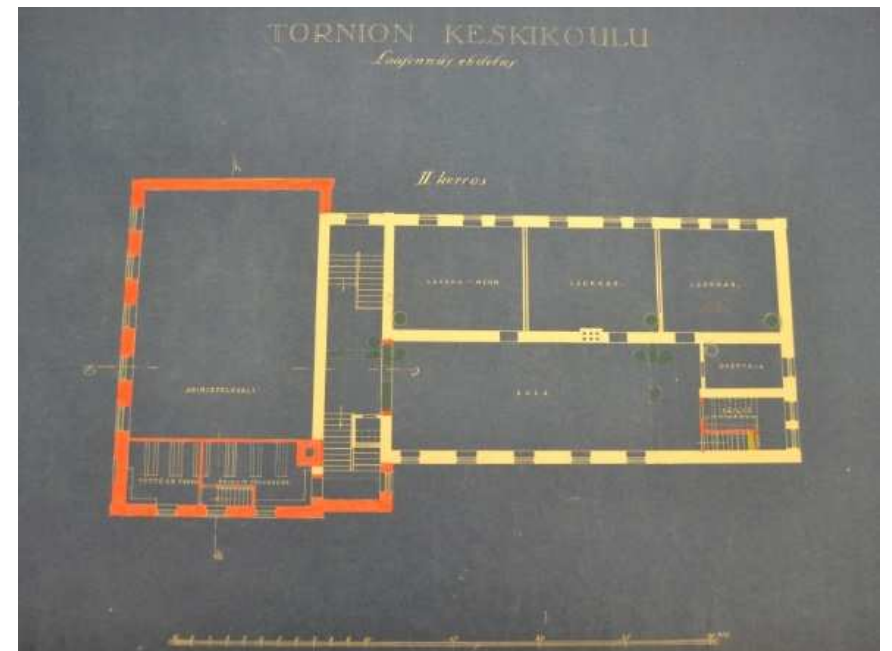
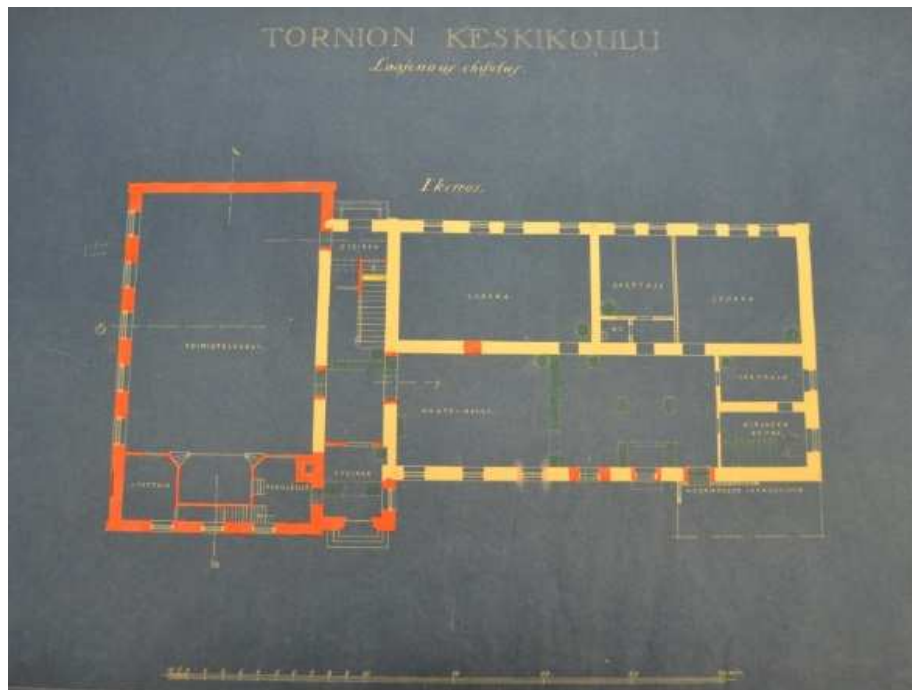
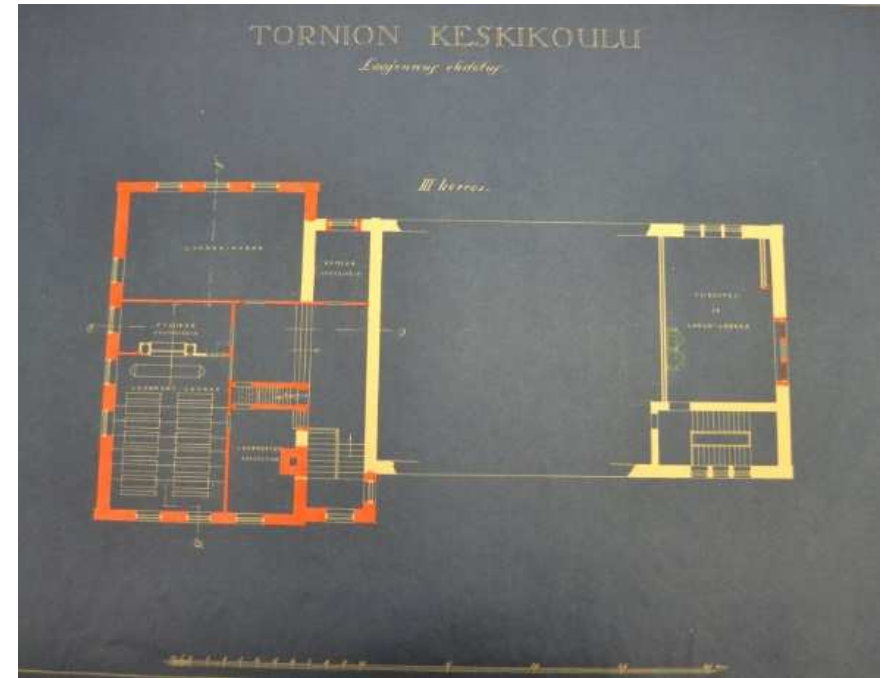
Oulun lääninrakennuskonttorin arkistossa olevat muutossuunnitelmien kopiot ovat päiväämättömät ja signeerattomat. On mahdollista, että muutossuunnitelmat olivat edelleen lääninarkkitehti Holmin käsialaa. Julkisivuiltaan rakennus noudatti samaa vuonna 1920 suunniteltua punatiiliarkkitehtuuria. Holm oli Oulun lääninrakennuskonttorin esimiehenä vuosina 1918-1927³².

Seuraavan sivun kuvat 37–40: Tornion keskikoulun laajennusehdotus, julkisivut ja I-III krs pohjat, OIRak 55:1 (OMA)

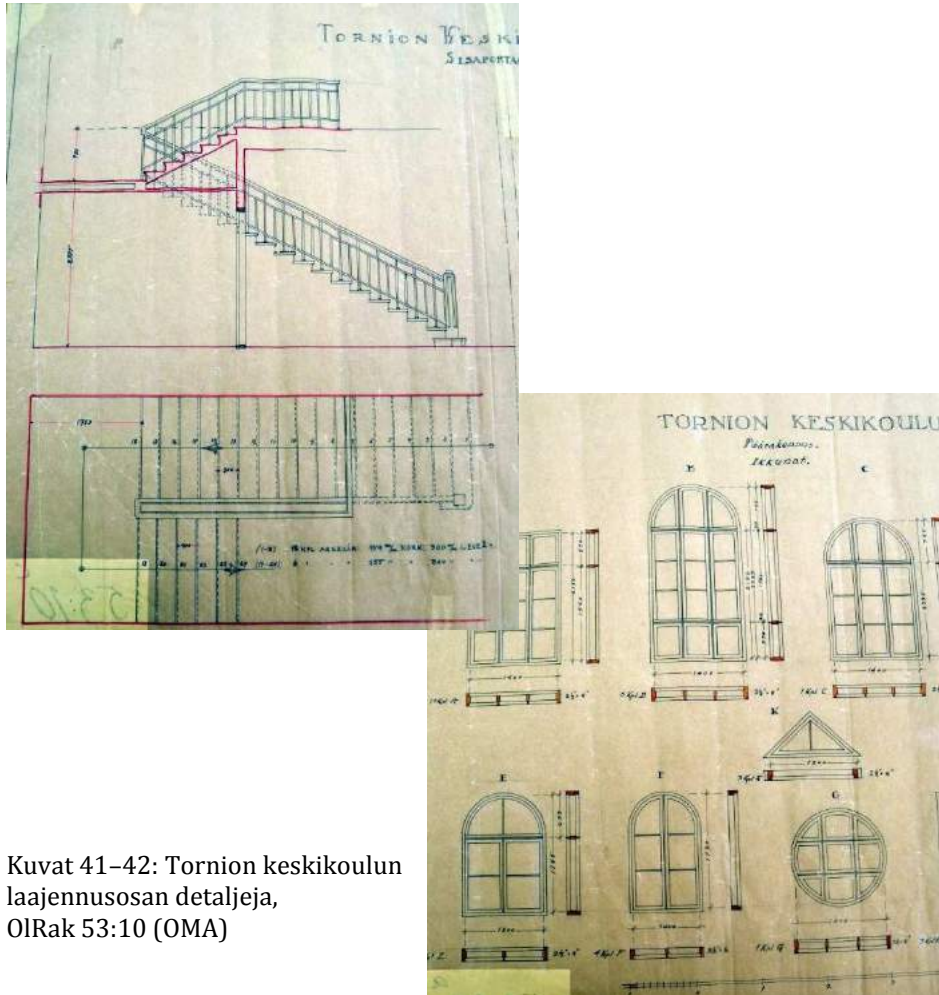
³⁰ Alamäki 1984, s. 24-25, 28; Teerijoki 2010, s. 122-123.

³¹ Tornion keskikoulun laajennussuunnitelmat. Oulun lääninrakennustoimiston arkisto (OIRak) 55:1. Kansallisarkisto, Oulu (OMA)

³² Puranen 1967, s. 480.

Kasarmirakennuksen laajennusosaan sijoitettiin ensimmäiseen kerrokseen voimistelusalii näyttämöineen ja pukuhuoneineen. Toiseen/kolmanteen kerrokseen sijoitettiin kaksi luokkahuonetta ja kokoelmatiloja. Koko rakennukseen asennettiin vesijohtot ja keskuslämmitys; tulisijat purettiin. Kattilahuone sijoitettiin uudisosan alle. Koulun sisäänkäynti siirrettiin rakennuksen keskiosasta uuden ja vanhan osan liittymäkohtaan ja samalla avattiin uusi sisäänkäynti myös Pakkahuoneenkadun (nyk. Lukiokatu) puolelle. Koska uuden ja vanhan osan kerroskorkeudet olivat erilaiset, sijoitettiin liittymäkohtaan myös uusi pääporras.

Kuvat 41–42: Tornion keskikoulun laajennusosan detaljeja, OIRak 53:10 (OMA)

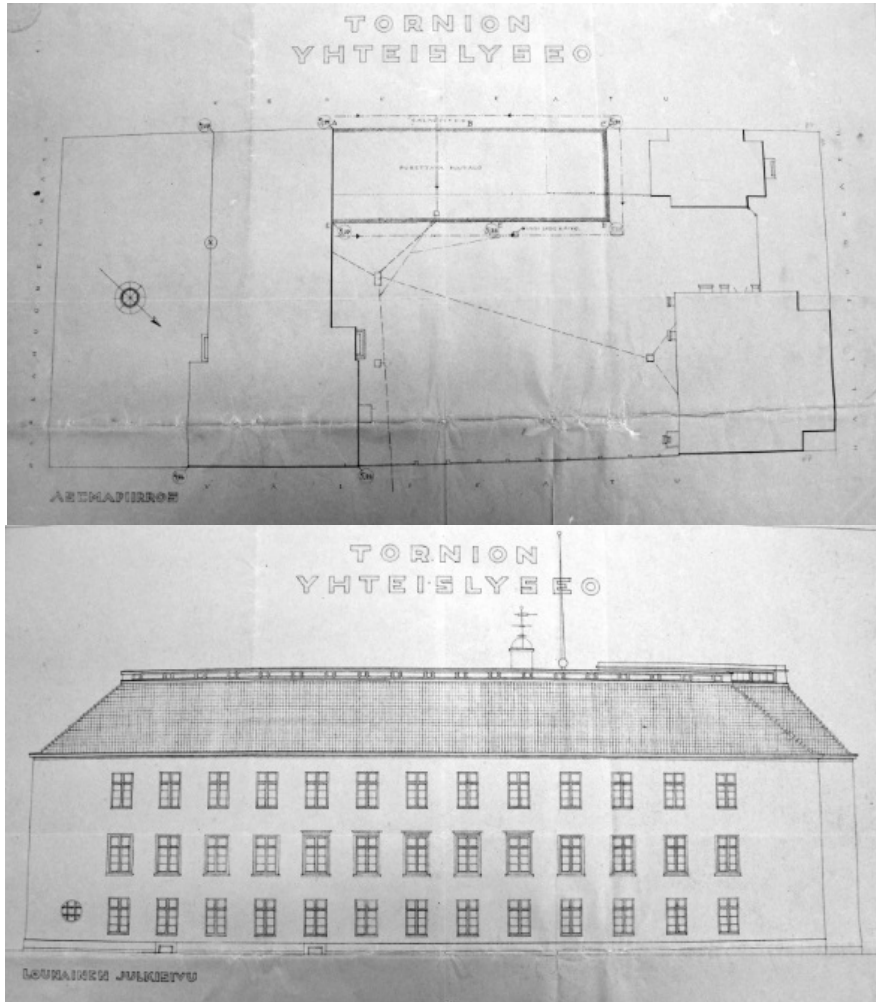

Kuva 43: Koulurakennus pihanpuolelta, laajennusosa vasemmalla, oikealla puinen koulurakennus ja entisen tallirakennuksen nurkka, noin 1929-34. (TLMM)

1930-luvun laajennus

Torniossa oli koko keskikoulun toiminta-ajan vireillä tavoite saada kaupunkiin täysluokkainen yliopistoon johtava lyseo. Keskikoulun yksityisten jatkuoluokkien ylläpito auttoi lopulliseen tavoitteeseen pääsemistä. Vuonna 1927 eduskunta hyväksyi Tornion keskikoulun jatkuoluokkien ottamisen valtion ylläpidettäviksi ja samalla koulun nimi muuttui Tornion yhteislyseoksi. Tammikuussa 1929 valmistunut laajennus oli tehty keskikoulun tarpeita silmällä pitäen, joten koulun tilat olivat auttamatta jälleen liian pienet. Aloite uudesta laajennuksesta tehtiin kouluhallitukselle jo saman vuoden syksyllä. Laajennussuunnitelman yhteydessä rakennuksen tyyliä haluttiin myös uudistaa ja yhtenä toiveena oli rapata piiloon "koulun itämainen kasarmileima". Sekä kouluhallitus, että yleisten rakennusten ylihallitus puolsivat laajentamista, mutta 1930-luvun alun lama-aika siirsi rakennustöiden aloitusta. Laajennussuunnitelmat laadittiin Yleisten rakennusten ylihallituksessa. Rakennustyön

urakoitsijoina toimivat Oy Sementtituote, Hankkija ja Oy Johto Ab.³³ 1930-luvun lopun rakennesuunnitelmissa on esitetty käytettävän säästöbetonia ja bitumen-jute-kudosta (2x5mm) ja pilarien alustaksi 2,5 mm lyijylevyjä. Laajennuksessa on käytetty ylä- ja alalaattapalkkistoja ja vesikattorakenteet ovat puusta³⁴.

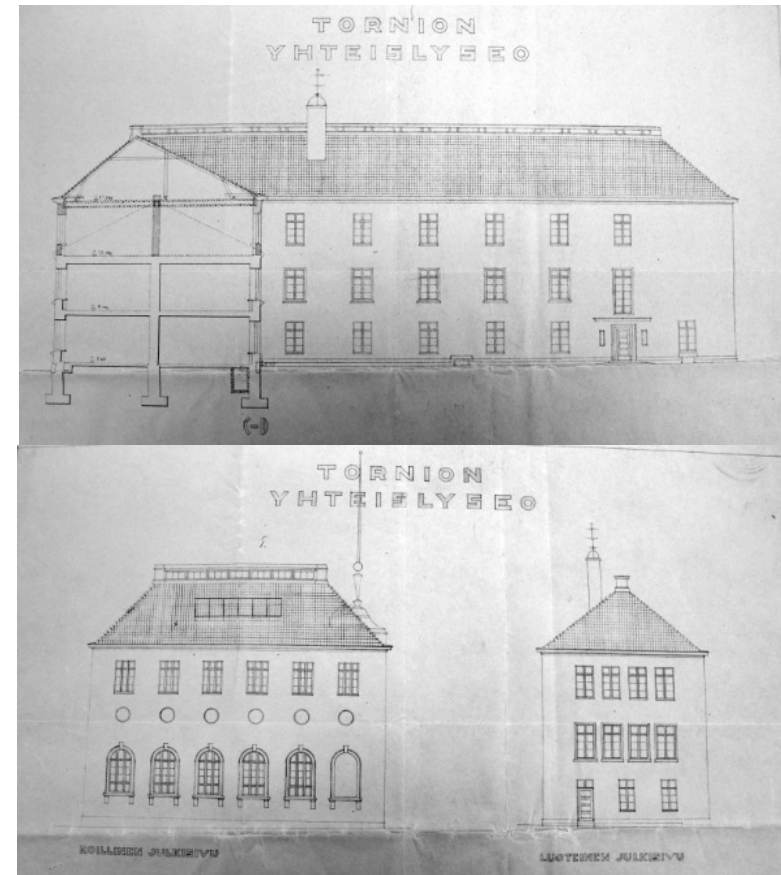

Kuvat 44–45: Asemapiirros ja julkisivu lounaaseen 1930-luku. OIRak 55:4 (OMA)

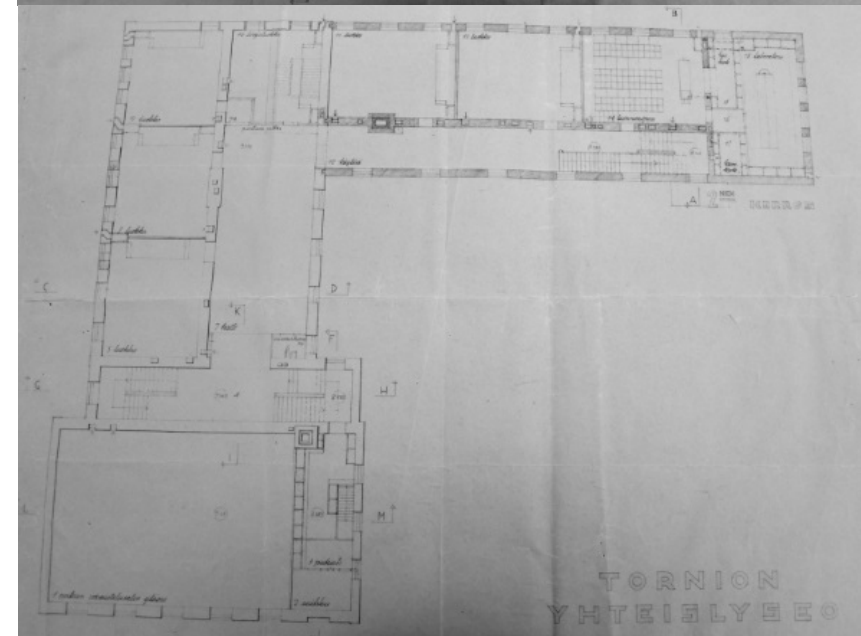
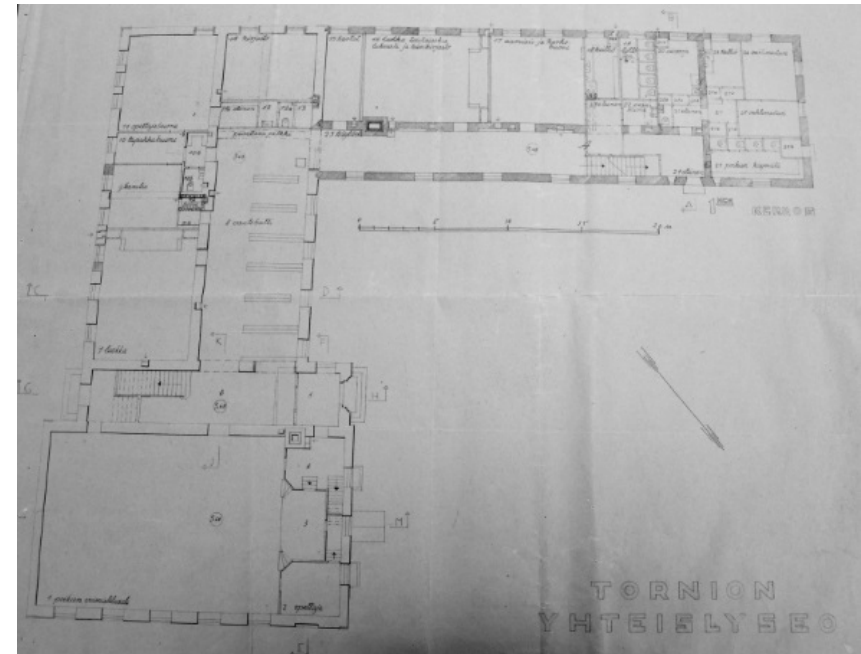
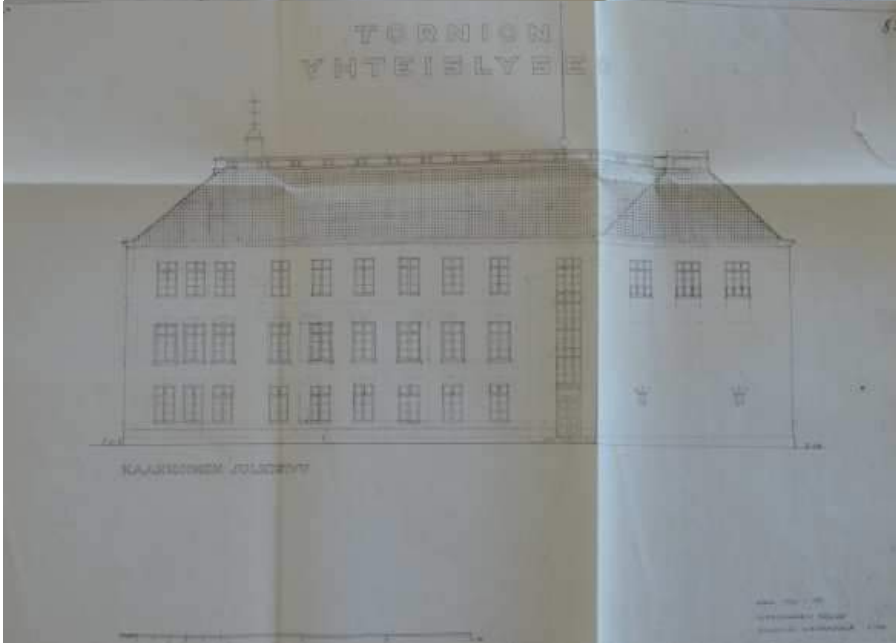
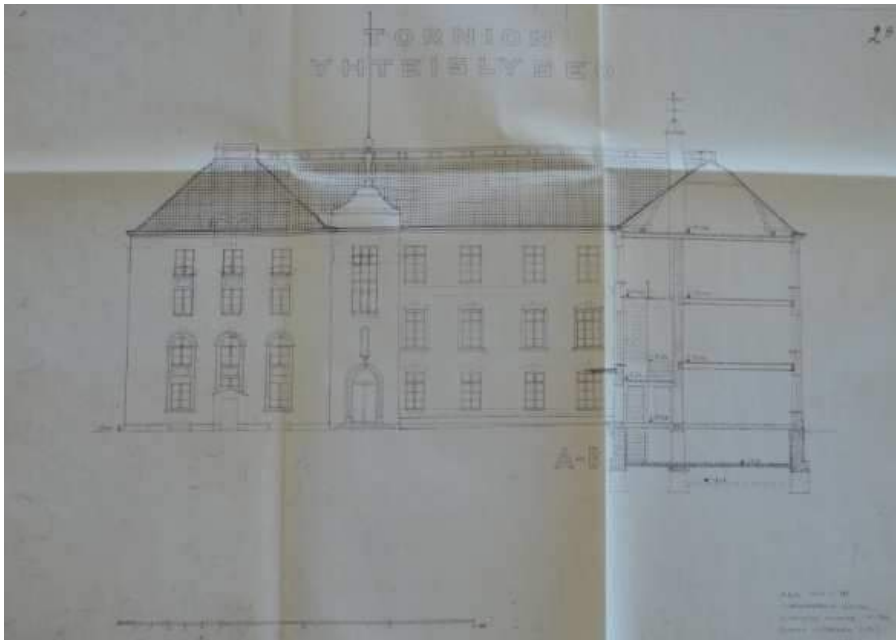
³³ Alamäki 1984, s. 28-30; Teerijoki 2010, s.123-124; Tornion yhteislyseon piirustukset, OIRak 55:4 (OMA)

³⁴ Piirustukset 1956. Tornion kaupunki/Tilapalvelujen arkisto (ToTP) ks. Liite 1. Piirustusluettelo.

Vuosien 1934-35 aikana toteutetussa laajennuksessa entisen puisen koulurakennuksen paikalle rakennettiin kolmekerroksinen laajennusosa. Samalla uuden voimistelusalin päälle, luokkien tilalle tehtiin toinen voimistelusalin ja rakennuksen vanhin osa korotettiin kokonaan kolmekerroksiseksi. Julkisivujen "kasarmileima" piilotettiin 1920-luvun klassismin mukaisesti valkoisen kalkkirapauksen alle. Pääsisäänkäynnin päälle rakennettiin koristeellinen lipputanko. Myös julkisivujen symmetrinen jäsentely ja ikkunoiden koristeaiheet olivat pohjoismaiselle klassismille tyypillisiä.

Kuvat 46–47: Julkisivut pihalle, koilliseen ja luoteeseen, OIRak 55:4 (OMA)

Kuvat 48–49: Julkisivut sisäpihalle ja kaakkoon Lukiokadulle, 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista, Tornion kaupunki/Tilapalvelut (ToTP)

Kuvat 50–51: 1. ja 2. kerroksen pohjapiirroksot, OIRak 53:10 (OMA)

Kuva 52: Tornion yhteislyseo 1930-l lopulla; (TLMM/Kainulainen/Reprokuva)

Kuva 53: Tornion yhteislyseon opettajien huone 1955;
Kuva 54: Puurojuhla voimistelusalissa 1956 (TLMM/Kainulainen)

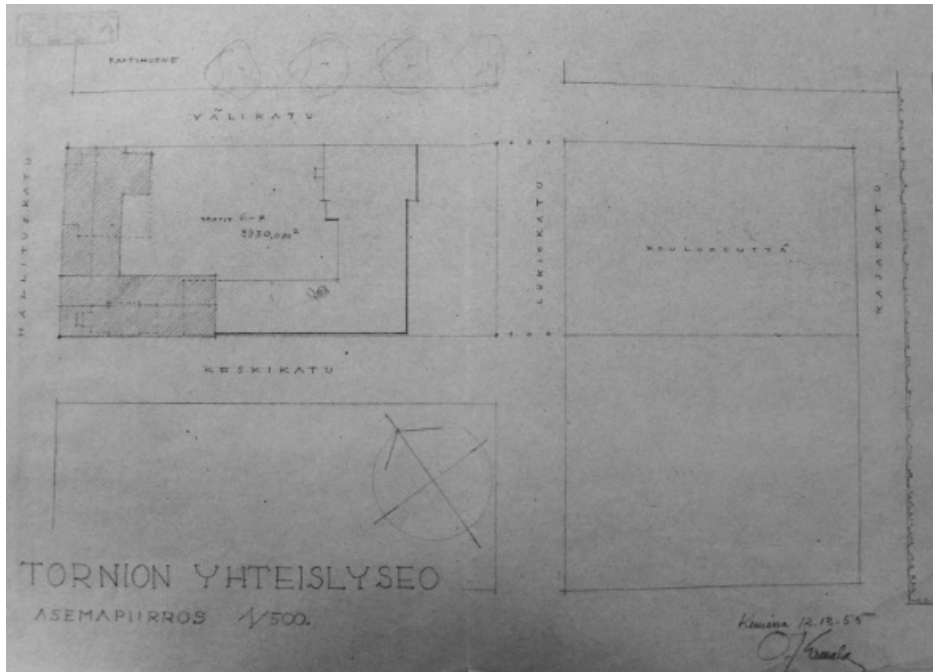
Viimeisin laajennusvaihe 1950-luvulla

Sodan aikana lyseon toiminta oli epäsäännöllistä; välillä jouduttiin lukukausien aloittamista lykkäämään ja välillä keskeyttämään. Jatkosodan aikana rakennus oli pääasiassa saksalaisten käytössä ja myös sotasairaalana. Vain pari luokkaa oli koulukäytössä ja niissä opetusta oli kahdessa vuorossa. Sotien jälkeen Tornion yhteislyseo oli maakunnan suurin ja suosituin yhteiskoulu ja monena vuonna jopa puolet pääsykokeet hyväksytysti suorittaneista joutuivat jäämään ulkopuolella, koska lisäluokkia ei voitu perustaa. Vuonna 1953 helmikuussa koulussa sattui laululuokassa ja ullakolla tulipalo, jonka syytä ei ilmeisesti saatu selville. Vuonna 1954 käynnistettiin jälleen uuden laajennusvaiheen suunnittelu. Kouluhallituksen hyväksymässä uudessa tilaohjelmassa oli 21 luokkaa. Laajennusosaa varten koulun tonttia laajennettiin liittämällä viereinen tontti siihen ja pihapiiristä purettiin vanha hevostalli. Museona toiminut ortodoksikirkko siirrettiin nykyiselle paikalleen Aittakentälle.³⁵

Kuva 55: Entistä hevostallia puretaan talvella 1956-57 (TLMM)

³⁵ Teerijoki 2010., s. 124, 302-303; Alamäki 1984, s. 34-38, 40-.

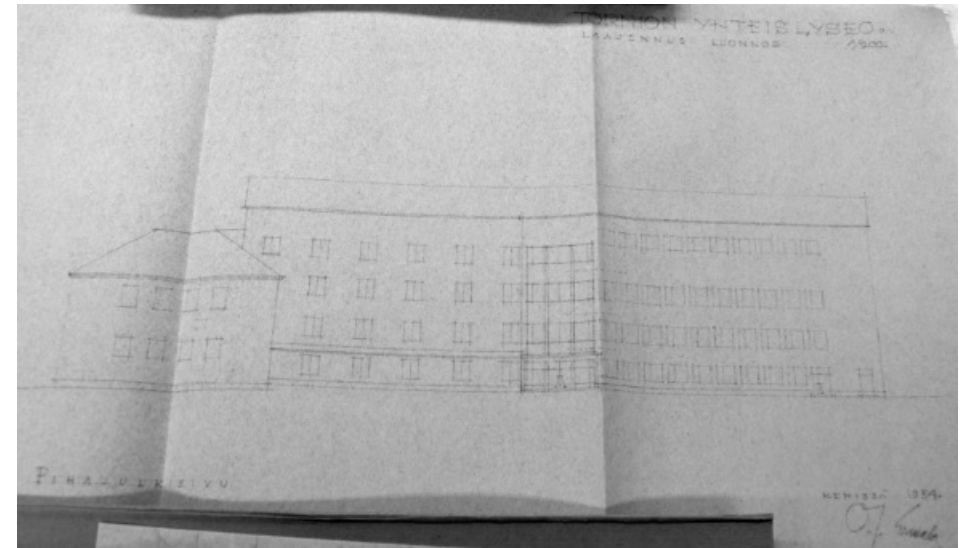
Kuva 56: Asemapiirros Onni Ermala 12.12.1955, Tornion yhteislyseon arkisto Ia:1. (OMA)

Laajennussuunnitelmat laati vuonna 1955 Onni J. Ermala, joka tuolloin oli Kemin kaupunginarkkitehtina. Ensimmäiset luonnokset ovat vuodelta 1954 ja lopulliset suunnitelmat on päivätty 12.12.1955. Rakennuksen uudisosan rakennesuunnitelmat on laatinut diplomi-insinööri Auvo Kallio Helsingistä (24.2.1957). Rakennuksen laajennuksen putkityöt on suunnitellut Einari Pitkänen Helsingistä. Piirustukset on päivätty 14.11.1956. Sähköpiirustukset laati ja sähköurakan hoiti kemiläinen Tekomaa Oy. Rakennustyön pääurakoitsijan toimi niin ikään kemiläinen Rakennustuote Oy.³⁶

Ensimmäisissä luonnoksissa oli esitetty luokkasiiven jatkaminen Keskikadun suuntaisesti ja vanhemman Keskikadun suuntaisen osan korottaminen nelikerroksiseksi. Heinäkuussa 1955 laadituissa luonnoksissa Hallituskadun suuntainen juhlasalisiipi on jo mukana ja

³⁶ Tornion yhteislyseon laajennusluonnokset, Tornion yhteislyseon arkisto (ToYLa) J:26 (OMA); Piirustukset 1955-56 (ToTP)

muutoinkin luonnokset ovat jo lähellä toteutettua suunnitelmaa. Laajennuksen yhteydessä koulu sai vihdoin viereiselle tontille Lukiokadun toiselle puolelle, Aittakentälle myös oman harjoituskentän.³⁷

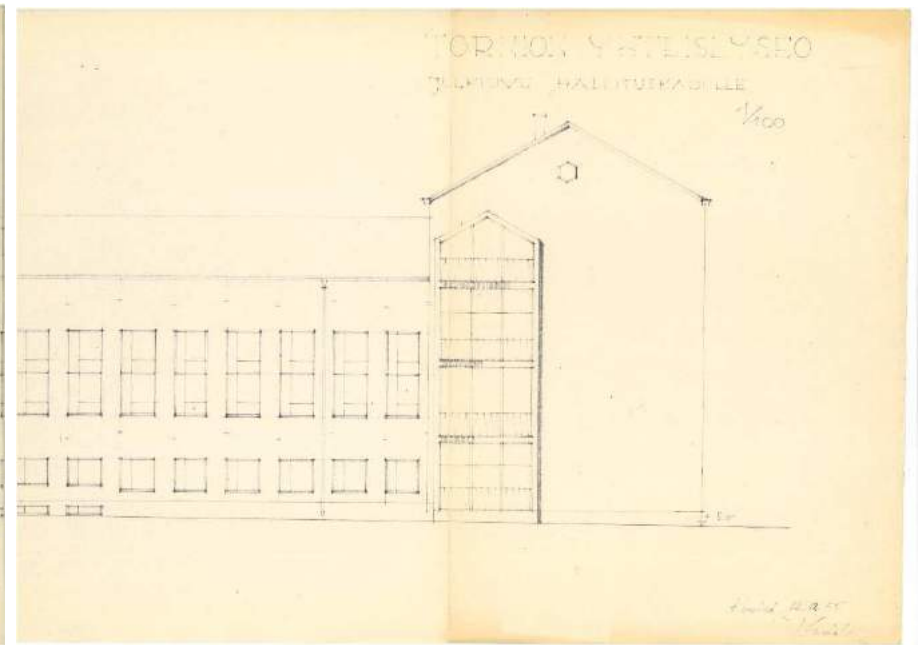
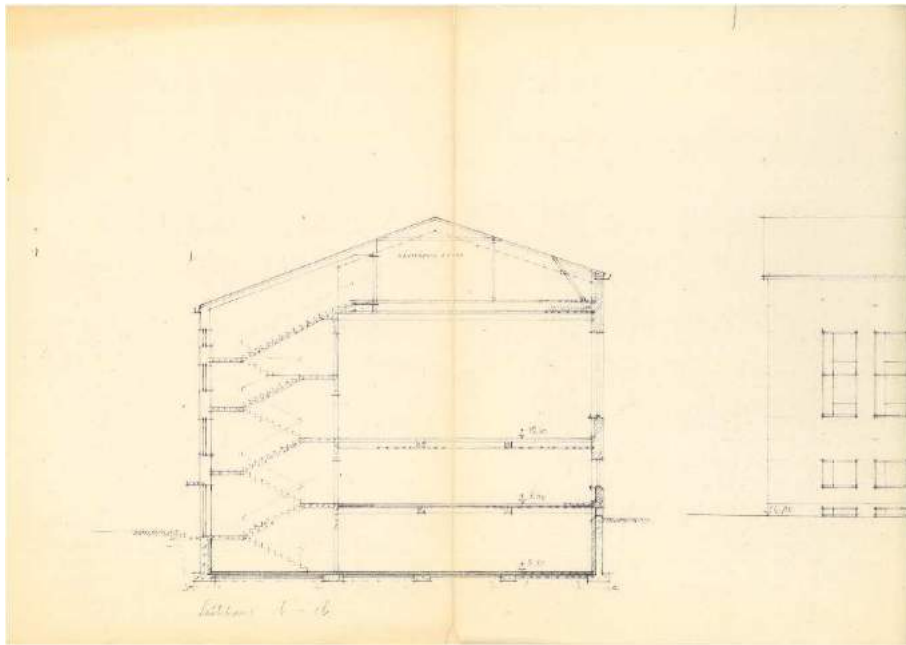
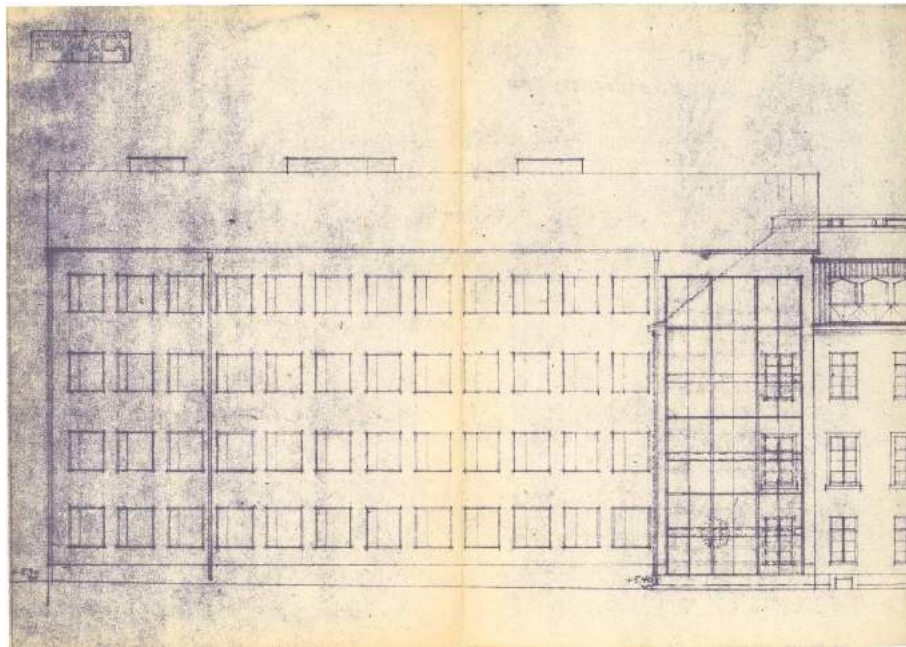

Kuva 57: Luonnos pihajulkisivusta, Onni Ermala heinäkuussa 1954, ToYLa Ia:1. (OMA)

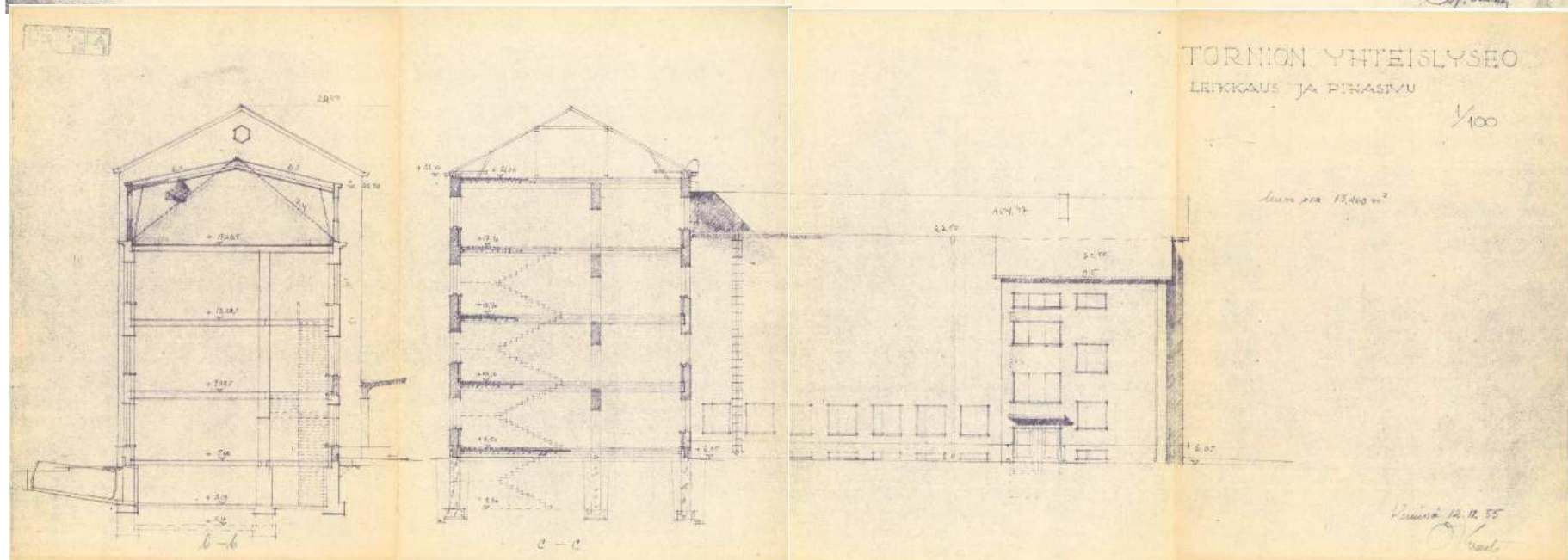
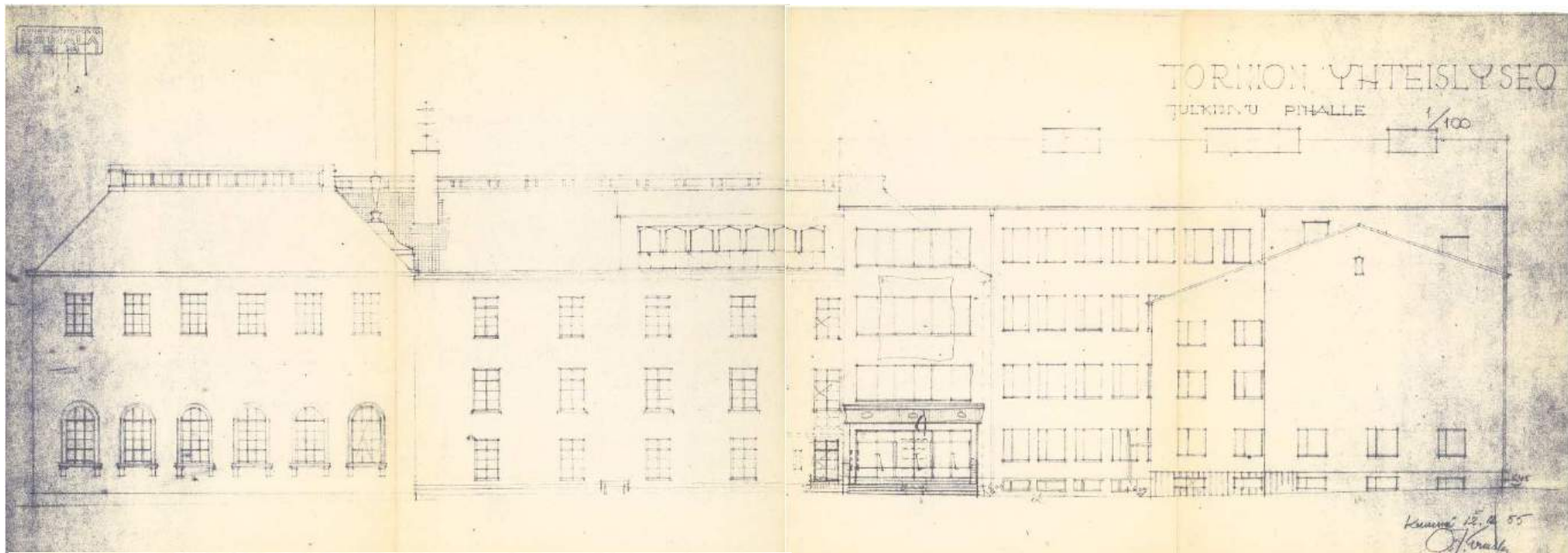
Laajennustyö valmistui kesällä 1958. Laajennusosa edusti 1950-luvulla käytettyä yleistä periaatetta, jossa luokkasiipi ja voimistelusalijuhlasalisiipi, jossa usein sijaitsivat myös henkilökunnan asunnot, sijoitettiin erilleen. Siipien korkeuserot johtuivat niihin sijoitettujen tilojen erilaisuudesta.³⁸ Laajennusosan Keskikadun suuntaisesta sivukäytävällisestä luokkasiivestä tuli neljäkerroksinen ja Hallituskadun suuntaisesta juhlasalisiivestä 2-3 kerroksinen. Koko uudisosan alla oli lähes täyskorkea kellari. 1930-luvun laajennusosasta purettiin luoteispääty ja osien liittymäkohtaan rakennettiin uusi pääportaikko, koska myös vanhan ja uudisosan kerrokset olivat eri tasoilla.

³⁷ Tornion yhteislyseon laajennusluonnokset, ToYLa J:26 (OMA); Alamäki 1984, s. 41.

³⁸ <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

Kuvat 58-59: Julkisivut Keskikadulle ja Hallituskadulle O. J. Ermala 12.12.1955,
7217 Lyseon laajennus v. 1955 (ToTP)

Kuvat 60-61: Julkisivu sisäpihalle ja leikkaukset O. J. Ermala 12.12.1955, 7217
Lyseon laajennus v. 1955 (ToTP)

Koulun tontin Hallituskadun puoleinen pääty on hieman viisto, minkä vuoksi tontin ja rakennuksen uudisosan nurkat eivät ole suorassa kulmassa. Hallituskadun ja Keskikadun kulma on 88,95 astetta ja Hallituskadun ja Välikadun kulma 91.25 astetta.³⁹

Rakennuksen arkkitehtuuri ja tilojen sijoittelu oli varmasti riippuvaista sekä tonttien/korttelin kapeasta muodosta, että vanhan koulurakennuksen mittasuhteista. Uudisosa ilmentää 1950-luvulla yleistä koulurakennustyyppiä rapattuine julkisivuineen sekä tiilisine ja peltisine harjakattoineen. Luokkasiivessä korkeat päätyikkunat kertovat käytävän paikan ja juhlasaliin korkeat ikkunat kadunpuolella salin sijainnin toisessa kerroksessa. Juhlasalin alapuolelle sijoitettiin ruokasali ja kellariin veistotilat; päädyssä oli koulukeittiö sekä vahtimestarin ja talonmiehen asunnot. Myös luokkasiiven alla oli kellari, johon sijoitettiin wc- ja varastotiloja.⁴⁰

Kuvat 62: Tornion yhteislyseo Hallituskadulta 1959; (TLMM/Kainulainen)

Kuvat 63: Tornion yhteislyseo 75-vuotisjuhla-asussa 1959; (TLMM/Kainulainen)

Tornion yhteislyseon 1950-luvun laajennuksen yksilöllisiä piirteitä ovat luokkasiiven erkkerimäinen korkea päätyikkuna, pääsisäänkäynnin katos, juhlasali parvekekaiteineen sekä vanhan osan yläpuolelle rakennettu luonnontieteen luentosali viisikulmaisine ikkunoineen. Sisätilojen osalta tilat noudattivat melko pelkistettyä linjaa. Valoisan pääportaikon lisäksi juhlasalin näkyvillä olevat palkistot, näyttämö sekä parveke kaiteineen ja kolmannen kerroksen käytävälle antavine ovineen ovat huolellisesti suunniteltuja 1950-luvun tyyliä edustavia sisustuselementtejä.

Suunnitelmien ja rakennustapaselostusten mukaan rakennuksen uudisosassa on teräsbetoniset ylä- ja alalaattapalkistot. Eristeenä on käytetty lastuvilla- ja korkkilevyjä sekä huokoista kuitulevyä. Rakennesuunnitelmissa on myös kuivaa purua, tervapaperia ja bitumihuopaa sekä bitumisivelyjä. Seinärakenteina on sisältä ulospäin $\frac{1}{4}$

³⁹ Piirustukset 1956 (ToTP)

⁴⁰ <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

kiven hohkotiiltä, 3” vuorivillamatto ja ½ kiven kennotiilet. Tiilet on muurattu kalkkisementtilaastilla. Vesikattorakenteet ovat pääosin puiset.⁴¹

Vesijohtopiirustuksien kanssa yhdessä on rakennukseen suunniteltu myös kaasujohdot vanhan puolen toisessa kerroksessa oleviin kemian- ja fysiikan luokkiin. 1950-luvun laajennusosaan suunniteltiin myös salaojat. Rakennusta ympäröivät salaojaputket olivat suunnitelman mukaan tiiliputkia ja rakennuksen alitse kulkevat kokoojaputket saumaamattomia betoniputkia. Salaojavedet johdettiin sisäpihan puolelle ja rakennuksen sisänurkkaan tehtiin pumppukaivo, josta salaojavedet ja jätevedet pumpattiin suunnitelman mukaan rakennuksen alitse valurautaputkea pitkin Hallituskadun ja Keskikadun kulmassa olevaan viemärikaivoon.⁴²

Kuva 64: Tornion yhteislyseon 75-vuotisjuhla 1959; (TLMM/Kainulainen)

Kuvat 65–66: Uusi pääporras 1959; (TLMM/Kainulainen) vanha puoli oikealla.

⁴¹ Piirustukset 1956 (ToTP)

⁴² Piirustukset 1956 (ToTP)

Kuva 67: Tornion yhteislyseon
opettajien huone 1959.
(TLMM/Kainulainen)

Kuva 68: Teinejä vanhan
puolen käytävällä 1959
(TLMM/Kainulainen)

Kuva 69: Tornion yhteislyseon
abien konventti uudessa
voimistelusalissa 1959
(TLMM/Kainulainen)

Peruskorjaus 1979-82

Tornion kaupungissa siirryttiin ensimmäisten joukossa peruskoulujärjestelmään. Uudistuksen myötä Tornion yhteislyseo siirtyi kaupungin omistukseen vuonna 1972 ja rakennukseen sijoitettiin Suensaaren yläaste ja Suensaaren lukio. Muun muassa peruskoulun muuttuneiden vaatimusten myötä oli tarpeen toteuttaa koko rakennusta koskeva peruskorjaus.⁴³ Jo ennen varsinaista peruskorjausta rakennukseen asennettiin puulämmityksen tilalle öljylämmitys vuonna 1973.

Laajan peruskorjauksen suunnittelijaksi valittiin Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy Oulusta. Rakennesuunnittelijana oli Insinööritoimisto Pekka Heikkilä Ky, sähkösuunnittelijana Sähköinsinööritoimisto Mauri Ketola Ky ja LVI-suunnittelijana LVI-insinööritoimisto Ylitalo & Naamanka. Rakennuslupa peruskorjaukselle ja rakentamisavustusta saatiin

Kouluhallitukselta vuonna 1977. Peruskorjaus suoritettiin vuosien 1979-82 aikana. Rakennuksessa oli korjauksen jälkeen 17 teoriaopetusluokkaa, 13 erityisopetustilaa sekä hallintotilat. Korjaustyöt maksoivat 6,3 miljoonaa markkaa.⁴⁴

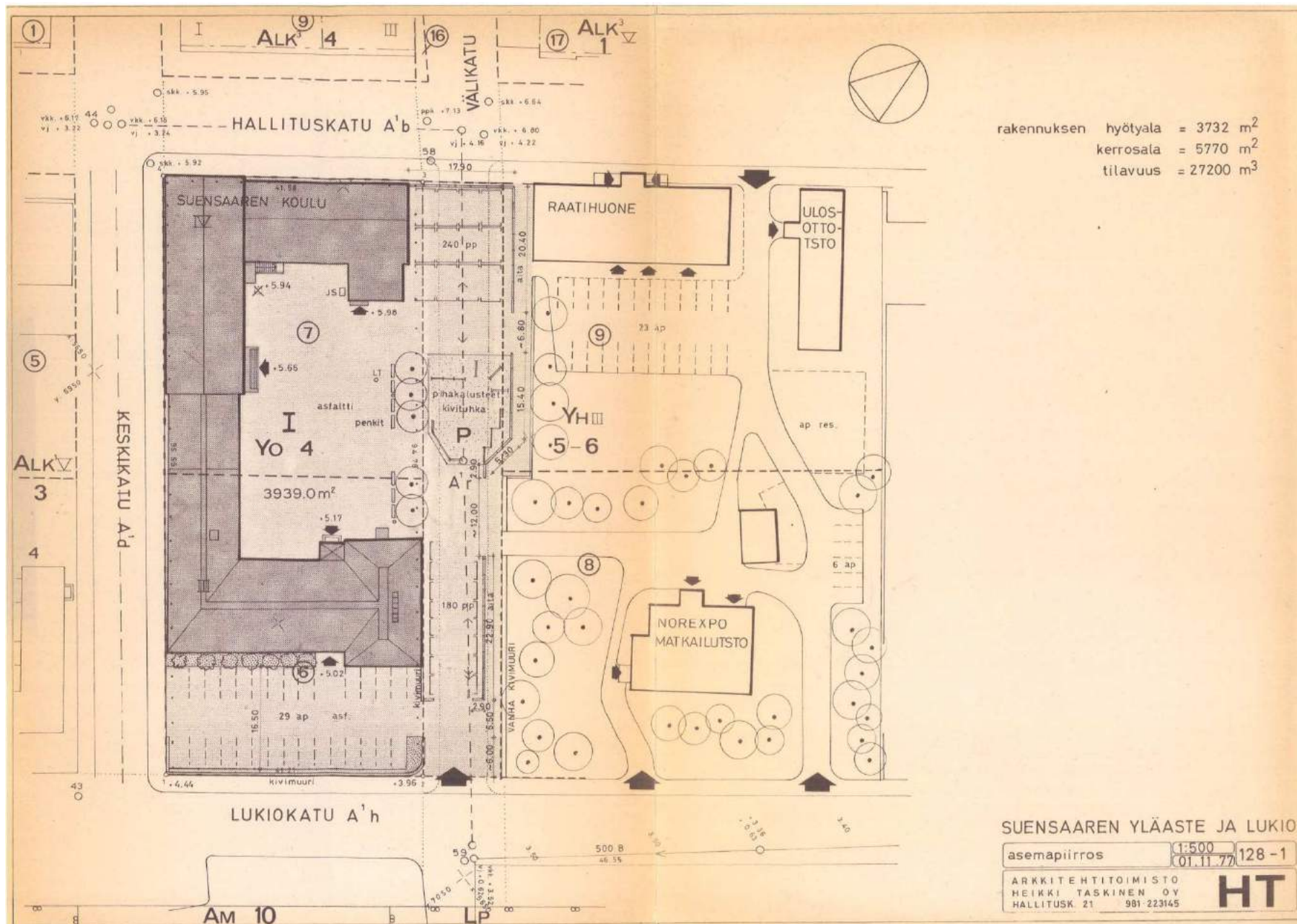
Vuonna 1975 laadituissa ensimmäisissä peruskorjausluonnoksissa esitettiin pääporrashuoneen laajentamista pihan puolelle. Laajennusosaan olisi sijoitettu joka kerroksen wc-tilat.⁴⁵ Lopullisessa suunnitelmassa wc-tilat sijoitettiin kuitenkin olemassa olevien seinien sisälle pääportaikon pihanpuoleisille tasanteille, minkä vuoksi portaikon pihanpuolen ikkunat muurattiin umpeen. Tämä olikin peruskorjauksen merkittävin julkisivumuutos. Sisätilojen osalta tilamuutoksista merkittävimmät olivat kellarikerroksen teknisten tilojen uudelleen järjestelyt sekä koulun keittiön laajentaminen entisen talonmiehen asunnon tilalle. Muut uudistukset kohdistuivat pintamateriaaleihin ja talotekniikkaan. Muun muassa voimistelusalien yhteydessä olevat pesutilat käytiin läpi. Rakennus liitettiin myös kaukolämpöverkkoon.⁴⁶

⁴³ Teerijoki 2010, s. 461; Alamäki 1984, s. 41, 44.

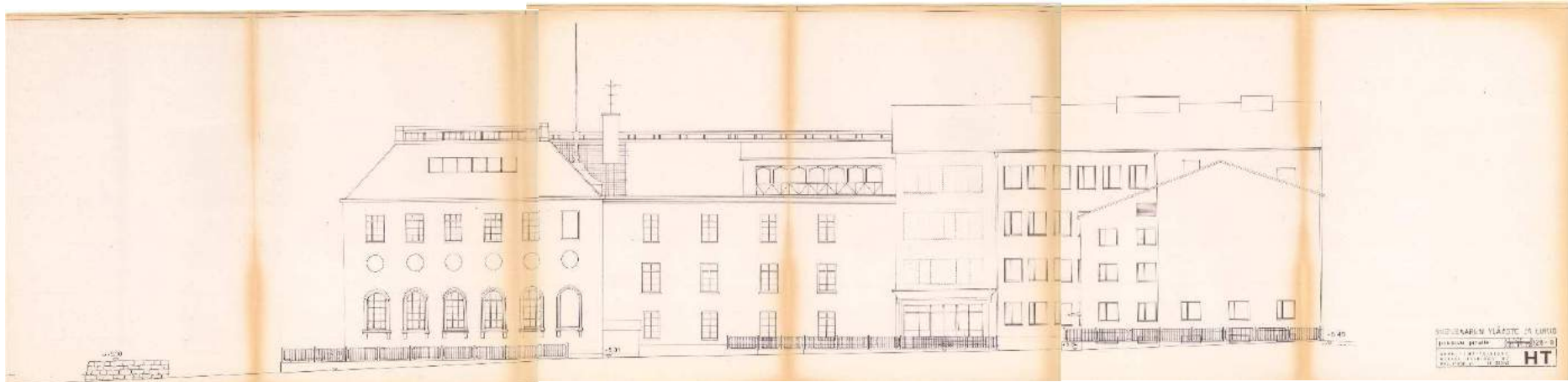
⁴⁴ Alamäki 1984, s. 41; 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977 ja Peruskorjaussuunnittelutoimikunnan asiakirjat. (ToTP)

⁴⁵ Piirustukset 1975 (ToTP)

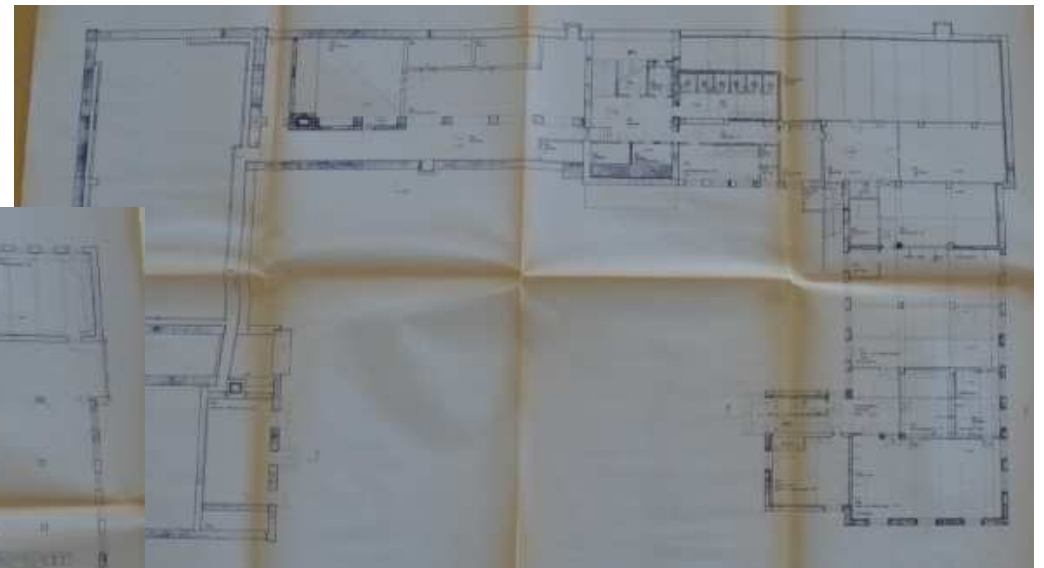
⁴⁶ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977. (ToTP)

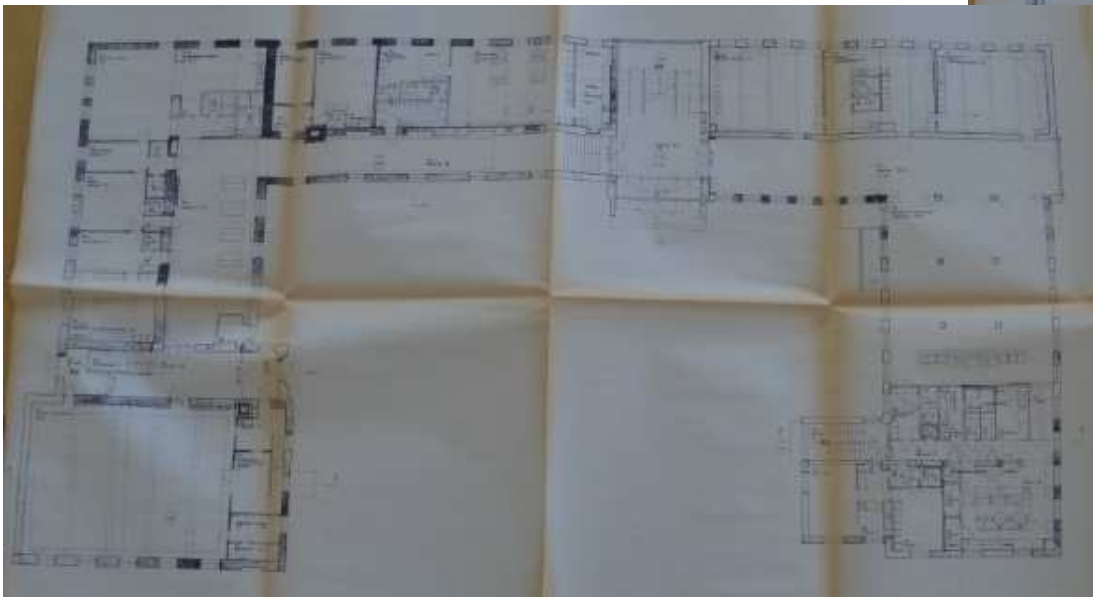
Kuva 70: Asemapiirros 1977 (ToTP)

Kuva 71: Julkisivu pihalle 1977 (ToTP)

Kuvat 72-73: 1. kerroksen ja kellarin pohjapiirrokset 1977. (ToTP)

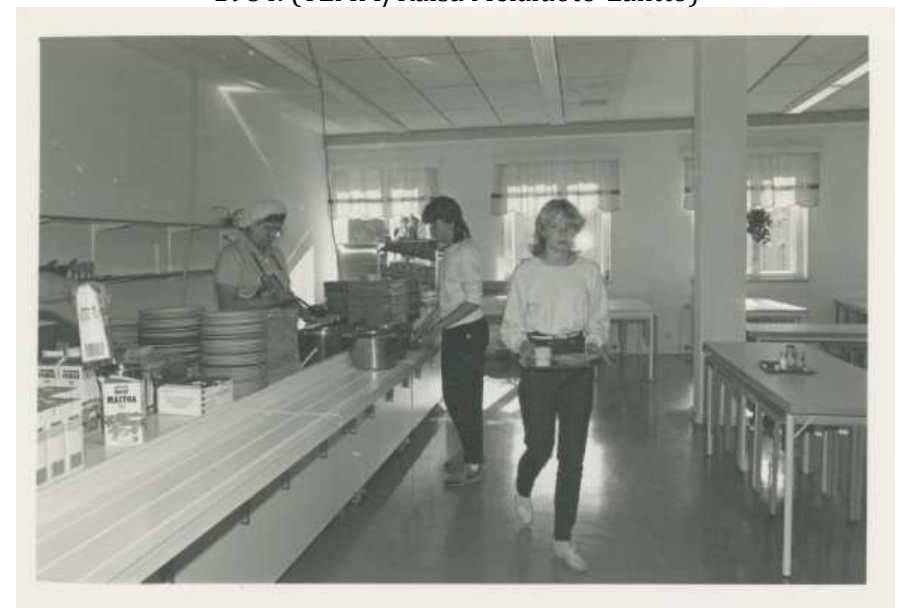
Kuva 74: Suensaaren koulun 7E ja 7F-luokat teknisten töiden tunnilla. Opettaja Esko Huhtala, 1984 (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 76: Suensaaren koulun siivooja Marja Toratti. Oikealla kansliaan ovi, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 75: Suensaaren koulun 7 lk:n kotitaloustunti. Opettaja Irmeli Hannula, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 77: Suensaaren koulun yläasteen ruokatunti. Ruokaa jakamassa Helli Kirjavainen, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

1980-2000-lukujen korjaus- ja muutostyöt

Toista kattavaa peruskorjausta koulurakennuksessa ei ole tehty. 1980-luvun lopulla muutettiin vanhan puolen ylemmässä kerroksessa sijainnut voimistelusalit opetustiloiksi, johon sijoitettiin muun muassa atk-luokka ja kirjasto. Suunnittelutyö tehtiin kaupungin omana työnä 1987.⁴⁷

Vuonna 1984 juhlittiin vasta peruskorjatuissa tiloissa Tornion yhteislyseon 100-vuotisjuhlia. Juhlan kunniaksi tilattiin rakennuksen pääsisäänkäyntiä koristamaan taideteos. Kuvanveistäjä Kari Huhtamon reliefi "Jokivarren maisema"-paljastettiin vuonna 1985.⁴⁸ Reliefi sijoitettiin peruskorjauksen yhteydessä umpeen muurattujen ikkunoiden paikalle.

Kuva 78: Suensaaren lukion abit lähdössä penkkariajelulle, näkymä koulun pihalta 1988 (TLMM/Jouni Ojutkangas)

⁴⁷ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista. (ToTP)

⁴⁸ <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (10.8.2018)

1990-luvulla koulukeittiötä uudistettiin. Suunnittelutyö tehtiin kaupungin omana työnä teknisessä keskuksessa, suunnittelijana oli Riitta Isto ja LVI-suunnittelijana LVI-insinööritoimisto H. Hooli. Keittiön uudistus valmistui vuonna 1996.⁴⁹ Aivan 1990-luvun lopulla teetettiin kuntoarvio tulevien korjaustöiden suunnittelua varten. Kuntoarvion teki rakennusmestari Taisto Heikkinen 8.6.1999.⁵⁰

2000-luvun sisätiloja koskeva korjaustyö oli vanhalla puolella sijaitsevan opetuskeittiön uudistaminen vuonna 2003. Suunnittelutyö tehtiin jälleen kaupungin omana työnä teknisen keskuksen tilapalveluissa. Pääsuunnittelijana oli Eero Kanto.⁵¹ Rakennuksen vesikatto uusittiin kahdessa vaiheessa. Ensin uusittiin vanhan osan vesikatto vuonna 2002. Suunnittelutyön teki Rakennustoimisto Miraplan Oy ja urakoitsijana oli Pohjois-Suomen ML-Rakennus Oy. Uudemman osan vesikatto uusittiin vuonna 2005. Suunnittelusta vastasi Eero Kanto tilapalveluista ja urakoitsijana oli Lemminkäinen Oyj:n Kattoyksikkö.⁵² Julkisivujen maalaus ja rappausten korjaukset suoritettiin myös kahdessa osassa. Vuonna 2001 urakoitsijana oli Länsi-Lapin maalauspalvelu Oy ja vuonna 2005 Maalausliike Urho Remes Ky.⁵³

Vuonna 2005 uusittiin myös osa rakennuksen ikkunoista. Rakennukseen vaihdettiin yhteensä 189 MSE-ikkunaa uudelle puolelle ja vanhan puolen kadunpuoleisille julkisivuille. Vanhan puolen sisäpihan puoleisilla julkisivuilla ovat edelleen jäljellä alkuperäiset puuikkunat. Kuhmon Ikkunat Oy:n toimittamat uudet ikkunat asensi Tmi Eino Kaarlela.⁵⁴ Viimeisimpänä korjaustyönä on tehty koulun piha-alueiden kunnostus vuonna 2006. Molemmat suunnittelutyöt toteutettiin edelleen kaupungin omana työnä tilapalveluissa, suunnittelijana oli Eero Kanto.⁵⁵

⁴⁹ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Keittiön perusparannus v. 1996 (ToTP)

⁵⁰ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Kuntoarvio v. 1999. (ToTP)

⁵¹ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Opetuskeittiö v. 2003. (ToTP)

⁵² 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Vesikatto v. 2005. (ToTP)

⁵³ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Maalaus v. 2005 (ToTP)

⁵⁴ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Ikkunat v. 2005 ja Suensaaren koulun ikkunoiden uusiminen 2005 (ToTP)

⁵⁵ Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe, v. 2006. (ToTP)

Koulurakennus 2000-luvulla

Peruskoulu-uudistuksen jälkeen koulurakennuksessa toimivat rinnakkain yläaste ja lukio reilut kolmekymmentä vuotta. Vuonna 2005 Tornion kaksi lukiota yhdistettiin ja sijoitettiin Suensaarelle Tornion yhteislyseoon. Vuonna 2013 yhteislyseoon sijoitettiin peruskoulun oppilaita Putaan koulun remontin vuoksi ja lukio siirrettiin Kauppakadulle entisen kauppappilaitoksen tiloihin. Kaupunki teki lopullisen päätöksen lukion sijoittamisesta uuteen paikkaan vuonna 2015 ja yhteislyseo jäi tyhjilleen. Samassa yhteydessä siirrettiin yhteislyseon pääsisäänkäynnin yläpuolella ollut reliefi Kauppakadulle.⁵⁶

Syksyllä 2015 yhteislyseon tiloihin avattiin turvapaikanhakijoiden järjestelykeskus. Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyössä ylläpidetyssä järjestelykeskuksessa rekisteröitiin noin puolet Suomeen saapuneista 32 000 turvapaikanhakijasta. Järjestelykeskus suljettiin kevät-talvella 2016.⁵⁷

Kuva 79: Järjestelykeskuksen mittauspiste vanhan puolen luokkahuoneessa vuonna 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

⁵⁶ <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (10.8.2018)

⁵⁷ https://www.poliisi.fi/suomi100/tornion_jarjestelykeskus_viranomaisyhteistyon_nayton_paikka (10.8.2018)

Kuvat 80–81: Koulurakennus Hallituskadulta, lännestä ja pohjoisesta, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

VI Rakennuksen nykytila ja säilyneisyys

Entisen kasarmi- ja koulurakennuksen tilojen bruttoala on 7602 brm², kerrosala on 7493 kem² ja tilavuus 20 263 rm³. Rakennuksessa on 17 teoriaopetusluokkaa, 14 erityisopetustilaa, juhlasali sekä ruokasali keittiöineen ja hallintotiloja.

Julkisivut

Rakennuksen julkisivuissa ei ole säilynyt näkyvissä ensimmäisten, vuosien 1914 ja 1921 rakennusvaiheiden tyylipiirteitä. Rakennus on tyylipiirteiltään kahden merkittävimmän rakennusvaiheen, 1930- ja 1950-lukujen asussa. Seinät ovat vaaleita, rapattuja ja ikkunat 1930-luvun osassa moniruutuisia puuikkunoita rapattuine listoituksineen ja 1950-luvun osassa pystykarmillisia ja kaksiruutuisia ilman listoituksia. Vanhan puolen aumakatto kattoratsastajineen ja uudemman puolen luokkasiiven satulakatto ovat punaisia tiilikattoja ja juhlasaliin satulakatto on punaiseksi maalattua saumapeltiä. Merkittävimmät julkisivumuutokset 1950-luvun laajennuksen jälkeen ovat olleet pääportaikon sisäpihan puoleisten ikkunoiden umpeen muuraaminen peruskorjauksessa sekä uudemman osan ja vanhan puolen kadunpuoleisten julkisivujen ikkunoiden uusiminen. Myös ulko-ovet on uusittu teräslasioviksi 2000-luvun julkisivun kunnostusten yhteydessä.

Kuva 82: Pääsisäänkäynti katoksineen, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 83-84: Sisäpiha pohjoisesta ja idästä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 85: Vanhan puolen pääsisäänkäynti, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 86–87: Koulurakennus Lukiokadulta, idästä ja etelästä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 88: Vanhan puolen voimistelusalin ikkunat, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 89: Ikkunoita Keskikadun suunnasta, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Sisätilat

Nykyinen **sisätilajako** on pääosiltaan vuosien 1979–82 peruskorjauksen ajoilta lukuun ottamatta vanhan puolen toiseen voimistelusaliiin tehdyistä opetustiloista, jotka ovat 1980-luvun lopulta. Luokkahuoneet ovat säilyneet suurimmaksi osaksi alkuperäisillä paikoillaan ja alkuperäisen kokoisina. Vanhalla puolella on joitakin tilamuutoksia tehty sekä 1930- että 1950-luvuilla. 1950-luvulla myös purettiin 1930-luvulla rakennettu luokkasiiven luoteispääty, jossa sijaitsi mm. vahtimestarin asunto ja toinen portaikko. Uudella puolella sijainneet kaksi asuntoa muutettiin keittiö- ym. aputiloiksi 1980-luvun vaihteen peruskorjauksen yhteydessä. Samaan aikaan kellaritiloissa uudistettiin teknisen työn tiloja ja ilmastointikonehuone rakennettiin juhlasalin ullakolle.

Käytävillä tai muihinkaan tiloihin ei ole tehty alakattoja, vaan ilmastointi- ja viemäriputket ovat näkyvillä. Käytävien lattiat ovat mosaiikkibetonia ja luokissa ja muissa tiloissa on muovi- ja Linoleumi-matot. Sekä käytävien että luokkien kattoihin on asennettu akustiikkalevyt. Rapatut tai levytetyt seinät ja katot ovat pääosin valkoisia. Käytävien ja portaikkojen seiniin on maalattu ruskeat tai vaaleanvihreät puolipaneelit. Käytävillä ja portaikkoihin on asennettu palo-oviksi metalliset lankalasiovet ilmeisesti viimeistään peruskorjauksen yhteydessä.

Vanhalla puolella on säilynyt suurin osa alkuperäisistä puisista peiliovista listoituksineen sekä sisäpihan puoleiset vanhat ikkunat. Useissa tiloissa ovat säilyneet vanhat kattomateriaalit, eli listoin kasetoidut pahvikatot. Joissain tiloissa on näkyvissä myös kattopaneeleja akustiikkalevyjen alla. Myös leveät puiset kattolistat ja vanhat valurautapatterit ovat säilyneet. Uusien maalipintojen alta on löydettävissä mahdollisesti jopa ensimmäisten rakennusvaiheiden värisävyjä (ks. s.54 kuva 131).

Uuden puolen kellarin ja keittiön 1980-luvun vaihteessa uudelleen sisutetuissa huoneissa on käytetty kiintokalusteissa ajalle tyypillistä voimakasta vihreää; yleisissä tiloissa taas ovissa ym. vaaleanruskeaa ja tehosteväriä tummanruskeaa. Ovet ovat sileitä laakaovia lukuun ottamatta kellarin ym. varastotilojen ovia, jotka ovat 1950-luvun kellareille tyypillisiä lautaovia. Näkyvin uudemman puolen sisätilojen muutos on 2000-luvulla tehty ruokasalin ja käytävän välisen seinän muuttaminen teräslasiseinäksi. Materiaali on vieras 1950-luvun kouluarkkitehtuurille.

Kuvat 90–91: Vanhan puolen pääporras ja kaiteen detalji, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 92: Vanhan puolen käytävää 1.krs, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 93-94: Vanhan puolen 1.krs käytävä ja aula, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)
Kuvat 95-96: Vanhan puolen luokkahuone, opetuskeittiö ja luonnontieteen luokka, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 97-98: Vanhan puolen 3. krs käytävää ja palo-ovet pääportaikkoon (TLMM/Teija Ylimartimo)

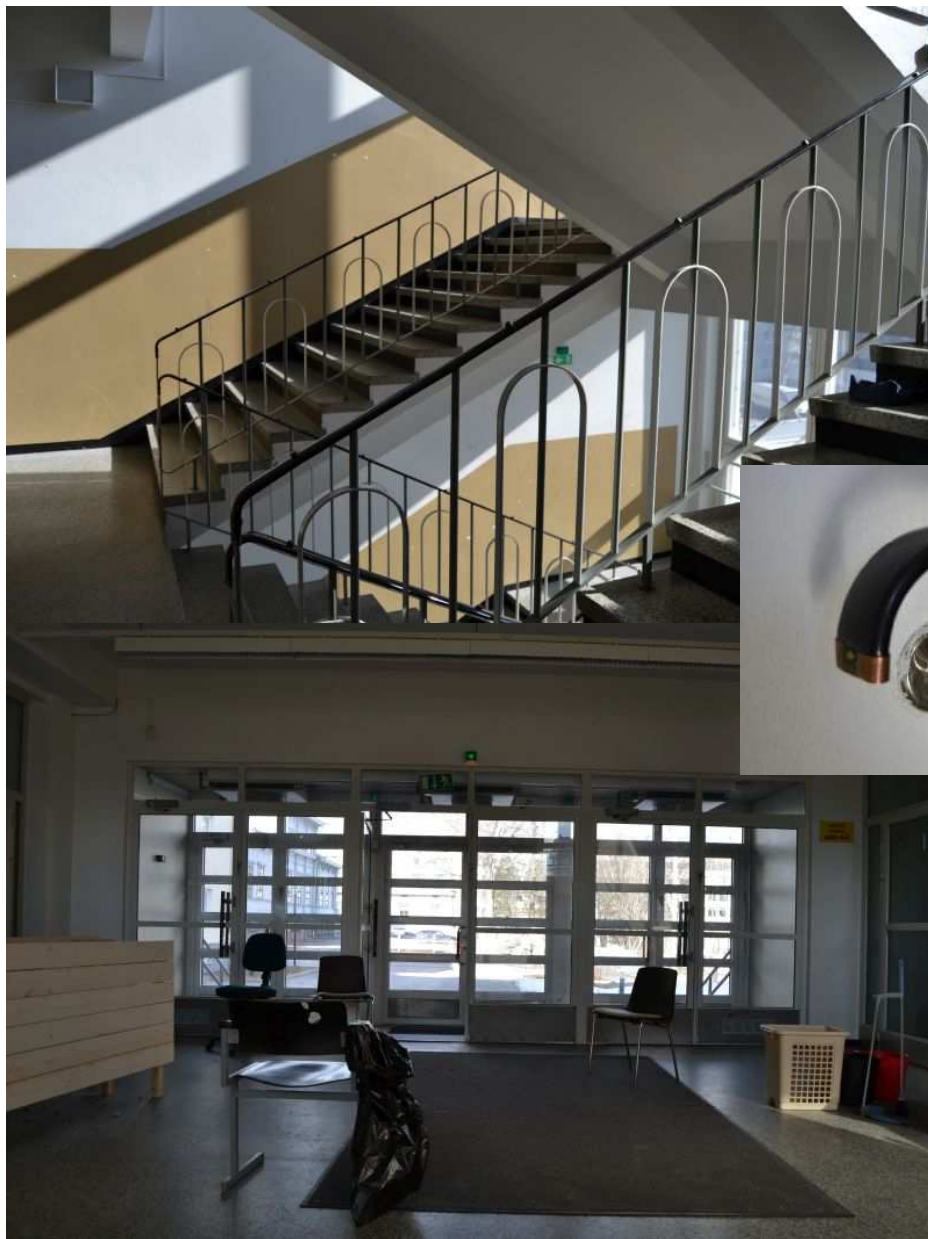
Kuvat 99-102: Vanhan puolen ovia, ikkunoita ja patteri, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 103–104: Vanhan puolen voimistelusalin ja sen yläpuolelle toiseen saliin tehdyt luokkahuoneet, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 105-106: Vanhan puolen ullakkoluokka ja 2. krs aula, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 107-108: Uuden puolen pääporras ja pääsisäänkäynti, 2018 (TLMM/TY)
Kuva 109: uuden puolen porraskaiteen detalji (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 110-111: Uuden puolen 3. ja 1. krs käytävä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 112–113: Uuden puolen 4. krs piirustussali ja 3. krs luokkahuone, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuva 114: Uuden/vanhan puolen 4. krs musiikkiluokka/luentosali ja
Kuva 115: Teknisen työn tiloja kellarissa, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 116–117: Uuden puolen juhlasali, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 118–119: Uuden puolen pääportaan wc:t ja 3. krs käytävä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 120–121: Uuden puolen 1. krs käytävä ja ruokasalin seinää, 2018
Kuva 122: Uuden puolen (keittiön) sivuporras, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 123–124: Uuden puolen ruokasali ja koulukeittiö, 2018
(TLMM/Teija Ylimartimo)

VII Suunnittelijat

Otto F. Holm

Otto Ferdinand Holm (s. 7.3.1867, k. 18.4.1927) oli syntynyt Turussa. Holm valmistui arkkitehdiksi Suomen polyteknillisestä opistosta vuonna 1889. Hän aloitti samana vuonna Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräisenä arkkitehtinä. Vuonna 1918 Holm nimitettiin Oulun lääninarkkitehdiksi. Holmin tunnetuimpia suunnittelukohteita lienevät Oulussa Tuiran sairaala-alueella oleva synnytyslaitos sekä Oulun hautausmaan vanha siunauskappeli. Suurin osa Holmin suunnittelemissa rakennuksista edustavat 1920-luvun klassismia, mutta monissa on myös jugendin piirteitä.⁵⁸ Tornion keskikoulun punatiiliarkkitehtuuri muodostaa siltä osin poikkeuksen hänen yleisimmin käyttämäänsä tyyliin. Kasarmin muutostyössä Holm on siis kunnioittanut rakennuksen alkuperäistä luonnetta ja tyylipiirteitä.

Onni J. Ermala

Onni Johannes Ermala (ent. Enrot. s. 9.5.1904, k. 29.9.1958) syntyi Sääksmäellä Pirkanmaalla. Ermala oli naimisissa Karin (o.s.) Burgmanin kanssa, joka oli sairaanhoitaja.⁵⁹ Heillä oli neljä lasta sekä yksi kasvattilapsi. Onni Ermala ei ollut koulutukseltaan arkkitehti vaan sai vuonna 1948 Rakennushallituksessa työskennellessään erivapauden käyttää arkkitehdin titteliä.⁶⁰ Ermala opiskeli Viipurin Taiteenystävien piirustuskoulussa vuosina 1920–1924 ja toimi Rakennushallituksessa ensin piirtäjänä vuosina 1929–1943 ja sitten suunnitteluosaston ylimääräisenä arkkitehtina vuosina 1943–1950. Rakennushallituksessa työskennellessään Onni Ermalaa kutsuttiin lempinimellä ”Lykky”. Hänet nimettiin Kemlin kaupunginarkkitehdiksi vuonna 1950, missä hän toimi kuolemaansa asti vuoteen 1958.⁶¹

Onni Ermala oli yksi Suomen modernin arkkitehtuurin eturivin suunnittelijoista. Hän osallistui useisiin arkkitehtikilpailuihin ja menestyi niissä, kunnes Suomen arkkitehtiliitto (SAFA) määräsi, että vain arkkitehdin koulutuksen saaneet voivat osallistua kilpailuihin. Ermala on mainittu muun muassa Suomen Docomomon modernin arkkitehtuurin merkiteosten suunnittelijoiden luettelossa. Docomomo Suomi Finland ry toimii modernin arkkitehtuurin asiantuntijaorganisaationa Suomessa. Ermala oli Rakennushallituksessa työskennellessään mukana suunnittelemassa Malmin lentoasemaan, joka on valittu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään valikoimaan suomalaisen modernismin merkkiteoksista 1920-luvun lopulta 1970-luvulle.⁶²

Ermalan tunnetuimpia töitä Malmin lentokentän (valmistunut 1936) lisäksi ovat Neuvostoliiton suurlähetystön sisustus (osittain, 1952), Puijon Maja (1936), Lapin Lääninhallitus (1947-49), Kemlin työväentalo (1957), Kemlin tyttökoulu (1952), Rovaniemen valistustalo Valsa (1958)⁶³, Kajaanin seminaari (1931), Raision Viljasiilo, Kemlinmaan Pohjanranta ja Suomussalmen kirkko (1950).⁶⁴

Suurten ikäluokkien vuoksi sodanjälkeisessä modernissa rakentamisessa koulujen määrä oli huomattava.⁶⁵ 1950-luvulla kaupunginarkkitehtien tehtäväkenttään kuului koulurakennusten suunnittelu. Tornion yhteislyseon suunnittelutyö oli siten Kemlin tyttölyseon ohella luonteva suunnittelukohde Ermalalle. Nuoremmissa Tornion yhteislyseossa on samoja yksityiskohtia kuin aiemmin valmistuneessa Kemlin tyttölyseossa; esimerkiksi korkeiden päätyjen kuusikulmaiset ullakon ikkunat.⁶⁶

⁵⁸ Järventaus 1967, s. 298–299; https://fi.wikipedia.org/wiki/Otto_F._Holm (8.8.2018)

⁵⁹ <http://www3.jkl.fi/taidemuseo/oravienaarteita/anitaermala.html> (9.7.2018)

⁶⁰ Setälä 1973, s. 40; www.rky.fi (11.7.2018); https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

⁶¹ Setälä 1973, s. 39-40; https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

⁶² <http://docomomo.fi/> (9.7.2018); www.rky.fi (11.7.2018)

⁶³ Forsius – Lahdelma 2015, s.29.

⁶⁴ <http://docomomo.fi/> (9.7.2018); https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

⁶⁵ <http://docomomo.fi/> (9.7.2018)

⁶⁶ *Meren ja teollisuuden kaupunki*, s. 93; <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

VIII Kaavoitus ja suojelutilanne

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Tornion yhteislyseo, Raatihuone ja Säipän talo sisältyvät kokonaisuuteen **Tornion kirkko ja raatihuone ympäristöineen sekä Rantakadun ja Keskikadun puutalokorttelit**, joka kuuluu Museoviraston laatimaan luetteloon valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY2009). Inventointi on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi 1.1.2010 alkaen.⁶⁷

Valtakunnallisesti merkittävien kohteiden luettelossa aluetta on kuvattu seuraavasti: *Tornion raatihuone, Lapin läänin ainoa raatihuone, on puhdas uusrenessanssin edustaja. Raatihuoneen pihapiirissä on vanha poliisiasema sekä raatihuonetta vanhempi pormestarin asuinrakennus. Raatihuoneen ympäristössä on säilynyt 1800- ja 1900-luvun taitteen liikerakentamista, kuten pankki ja vanha kirjakaupparakennus sekä kouluksi muutettu venäläinen kasarmi...*

...Tornion ensimmäiset raatihuoneet sijaitsivat "Ylipään torilla". Viimeisin niistä paloi 1871 ja laajentuneen kaupungin uusi keskus päätettiin siirtää etelämmäksi lähemmäs jokea. Myynnissä ollut puolivalmis edesmenneen apteekkarin kiinteistö ostettiin 1875 ja muutettiin lääninarkkitehti von Luchovin suunnitelmin raatihuoneeksi.

Pormestaritalona tunnettu puurakennus laajennettiin nykyiseen asuunsa pormestari Cedermanille 1866. Raatihuonetta vastapäätä olevan Yhdyspankin pankkitalon suunnitteli arkkitehti Valter Thomé 1912, vanhan kirjakaupan julkisivupiirustukset ovat Axel Åkerlundin käsialaa vuodelta 1901.

Ensimmäisen maailmansodan (1914–1918) aikana Tornioista muodostui Venäjälle elintärkeä kauttakuluväylä. Kaupungin kautta kuljetettiin suuret määrät sotatarvikkeita, sotavankeja ja pakolaisia. Raatihuoneen ja pormestaritalon viereen valmistui 1914 venäläinen kasarmi. Suomen itsenäistyttyä rakennus otettiin opetuskäyttöön 1920-luvun alussa. Ensiksi siinä aloitti keskikoulu ja myöhemmin Tornion yhteislyseo. Suensaaren koulua on sittemmin sekä laajennettu että korjattu.”⁶⁸

Kuva 130: Karttaote Museovirasto: www.rky.fi

Maakuntakaava

Voimassa olevassa Länsi-Lapin maakuntakaavassa Raatihuoneen ympäristön valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) on osoitettu rakennussuojelukohteeksi merkinnällä SR 3101: **Tornion raatihuone ympäristöineen sekä Rantakadun ja Keskikadun puutalokorttelit**, jonka kaavamääräyksen mukaan *Merkinällä osoitetaan kirkkolailla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita tai kohteita. Suunnittelussa on turvattava kohteen / alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sopeuttaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.”⁶⁹*

Maakuntakaavan aluekuvauksessa kohdetta on luonnehdittu seuraavasti: *Ruotsin kuningas Kustaa II Aadolf perusti Tornion kaupungin Suensaarelle vuonna 1621. Saari oli tunnettu kauppapaikka jo keskiajalla. Kaupunki sai viimeistään 1640-*

⁶⁷ www.rky.fi (22.7.2013)

⁶⁸ www.rky.fi (6.8.2018).

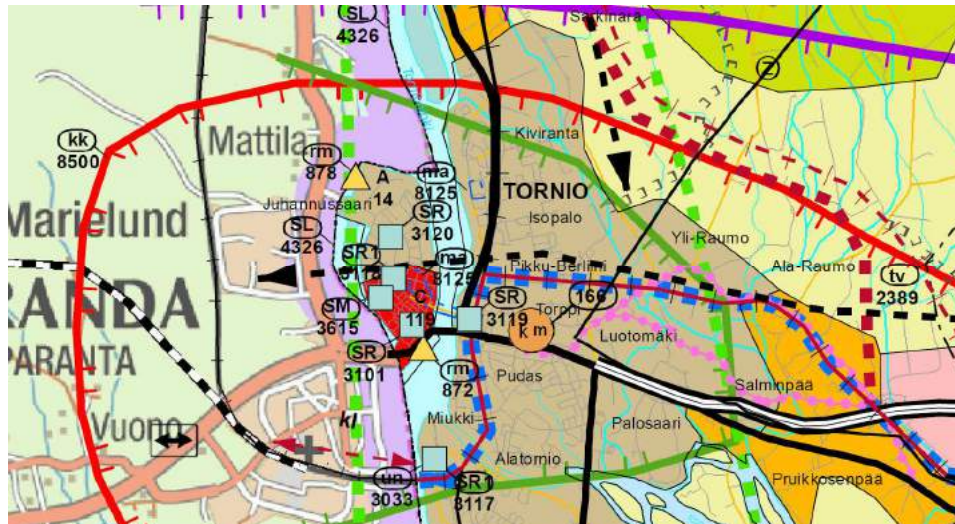
⁶⁹ <http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakaavoitus> (28.9.2018)

luvulla ensimmäisen asemakaavansa, jossa rakennettu alue noudatteli kaupunginlahden rantalinjaa. Kaupunki laajeni 1700-luvun jälkipuolella etelään ja itään.

Tornion kaupungin painopiste siirtyi 1800-luvun alkupuolella Suensaaren eteläkärkeen, jonne lääninarkkitehti F.W. Lüchow johdolla valmistui vuonna 1875 raatihuone, nikkarityylisessä rakennuksessa on uusrenessanssin piirteitä. Pormestari Cedermanille rakennettiin vuonna 1866 Puistolana ja Pormestarintalona tunnettu puurakennus. Tornion raatihuone ja pormestarintalo muodostavat merkittävän näytteen vanhan Tornion keskeisistä rakennuksista. Raatihuoneen läheisyydessä sijaitsevat myös W. Thomèn suunnittelema Yhdyspankin talo, Avelan kirjakauppa ja Suensaaren koulu...⁷⁰

Maakuntakaavassa alueen kehittämistä varten on annettu seuraava ohje:

Turvataan alueen rakennussuojelukohteiden ja kaupunkiarkeologisen kohteen säilyminen. Uudis- ja lisärakentaminen kohteiden lähiympäristössä sovitetaan sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.⁷¹

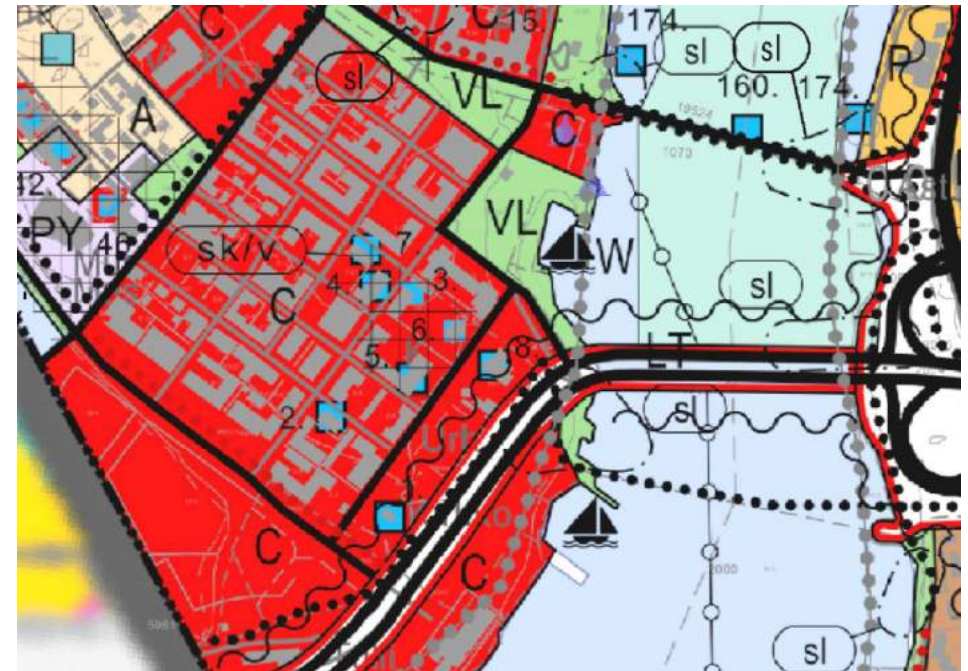
Kuva 125: Ote Länsi-Lapin maakuntakaava, Lapin liitto 2012 (<http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakaavoitus>)

⁷⁰ <http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakaavoitus> (28.9.2018)

⁷¹ <http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakaavoitus> (28.9.2018)

Yleiskaava

Tornion kaupungin voimassa olevassa yleiskaavassa alue on osoitettu keskustatoimintojen alueeksi (C). Raatihuoneen ympäristön valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) on osoitettu merkinnällä sk/v. Raatihuone (nro 3) ja Pormestarin/Säipän talo (nro 6) on osoitettu kaavassa valtakunnallisesti arvokkaiksi suojelukohteiksi ja Tornion yhteislyseo/Suensaaren koulu (nro 5) maakunnallisesti arvokkaaksi suojeltavaksi rakennuskohteeksi.

Kuva 126: Ote Tornion yleiskaava 2021, Airix Ympäristö ja Tornion kaupunki 2009 (ToKM)

Merkinnän sk/v kaavamääräyksellä määrätään ...MRL 41.2 §:n nojalla, että alueen arvokas kulttuuriympäristö tulee säilyttää. Uudisrakentaminen ja uudet rakennuspaikat tulee sovittaa kaupunki- tai kyläympäristöön siten, että ne mittakaavaltaan ja sijoittelultaan täydentävät olemassa olevaa arvokasta kaupunki- tai kyläympäristöä. Alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127 §:ssä mainittua lupaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai kaupunki- tai kyläkuvan kannalta merkittävä

luonne turmeltu. Alueella ei myöskään saa suorittaa maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden laaja-alaista uudishakkuuta alle 3 ha:n metsäsaarekkeissa tai istuttamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ilman MRL 128 §:ssä mainittua maisematyölupaa.⁷²

Maakunnallisesti erittäin arvokkaan suojelukohteen kaavamääräyksellä määrätään ...MRL 41.2 §:n nojalla, että arvokkaita rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127 §:ssä mainittua lupaa. Rakennuksiin tehtävät muutokset on tehtävä erityisellä varovaisuudella ja kunnioituksella alkuperäistä tyyliä kohtaan. Mikäli kohteen arvoa alentavia muutoksia on aiemmin suoritettu, on ne korjaus ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä joko entistämään tai tekemään muulla rakennukseen tai lähiympäristöön sopivalla tavalla.⁷³

Asemakaava

Voimassa olevassa asemakaavassa vuodelta 1979 Suensaaren ensimmäisen kaupunginosan korttelin 12 tonttien 1 ja 2 käyttötarkoitus on osoitettu merkinnällä Y yleisten rakennusten korttelialueeksi. Kerroskorkeuksiksi on osoitettu II ja IV. Pohjolan talon tontin käyttötarkoitukseksi on osoitettu yhdistettyjen liike- ja asuutalokorttelialueeksi (ALK) ja kerrosluvut I, IV ja V. Koko korttelin rakennustehokkuudeksi on annettu e=1,3.

Raatihuone piharakennuksineen ja Säipän talo on osoitettu merkinnällä ark rakennustaiteellisesti tai kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta arvokkaiksi rakennuksiksi. Niitä koskevan asemakaava-määräyksen mukaan Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa myöskään sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen julkisivujen tai vesikaton kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa. Piha-alueella ei saa suorittaa alkuperäistä luonnetta turmelevia toimenpiteitä.

Seuraavalla sivulla

Kuva 128: Voimassa olevat asemakaavamääräykset. (ToKM)

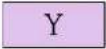

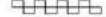

⁷² Tornion yleiskaava 2021 (ToKM)

⁷³ Ibid.

Kuva 127: Ote voimassa olevasta asemakaavasta. (ToKM)

Kaavamääräykset 851/78

Kuva	Selitys
	ASEMAKAAVAVIERKINNÄT:
	Asuinrakennusten korttelialue.
	Liikerakennusten korttelialue.
	Yhdistettyjen liike- ja asuinrakennusten korttelialue.
	Yleisten rakennusten korttelialue.
	3 m sen asemakaava-alueen ulkopuolella oleva viiva, jota vahvistaminen koskee.
	Kaupunginosan raja.
	Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.
	Eri kaavamääräysten alaisten alueenosien välinen raja.
	Risti merkinnän päällä osoittaa merkinnän poistamista.
	Kaupunginosan numero.
	Korttelin numero.
	Kadun tai puiston nimi.
	Rakennealain numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai osan suurimman sallitun kerrosluvun.
	Tehokkuusluku eli kerroslan suhde tontin pinta-alaan.
	Rakennusala.
	Viemäriä varten varaitava alue.
	Ajokilven korttelirajan kohdalla kielloittu.
	Rakennustaloudellisesti tai kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa myöskään sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen julkisivujen tai vesikaton kultuurihistoriallista tai rakennustaloudellista arvoa. Pihalle alueilta ei saa suorittaa alkuperäistä luonnetta turmelevia toimenpiteitä.

HUOMIO!
TÄSTÄ PUUTTUVAT YLEISET KAAVAMÄÄRÄYKSET LOYTYVÄT ALKUPERÄISESTÄ ASEMAKAAVASTA.

IX Yhteenveto

Valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä sijaitseva Otto F. Holmin, Rakennushallituksen ja Onni J. Ermalan suunnittelema rakennus edustaa merkittävällä tavalla Tornion koululaitoksen historiaa 1800-luvulta 2010-luvulle. Viidessä eri vaiheessa valmistuneessa rakennuksen julkisivuissa näkyvät selkeästi kahden tärkeimmän laajennusvaiheen, 1930- ja 1950-lukujen tyylipiirteet.

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuria leimaavat korkeiden luokkasiipien ja uudemman juhlasalisiiven sekä 1920-luvun lopun voimistelusalisiiven vuoropuhelu. Ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden sisäpihan ympärille kietoutuvana suojaavana rakennusmassana. Vanhimman osan julkisivujen klassistiset yksityiskohdat ja uudemman osan hillityn pelkistetyt 1950-luvun yksityiskohdat rytmittävät julkisivuja. Rakennuksen erityispiirteitä ovat 1930-luvun pääsisäänkäynti lipputankoineen, voimistelusalisiiven ullakon kattoikkunat, vanhan ja uuden osan välinen pääportaikko laajoine ikkunapintoineen ja tyylikkäine katoksineen sekä Hallituskadun puoleisen päädyn korkea erkkerimäinen päätyikkuna ja vanhan osan yläpuolelle rakennettu luonnontieteen luentosali kulmikkaine ikkunoineen.

Käytännössä rakennuksen lähes kaikki alkuperäiset kantavat rakenteet ovat säilyneet. Julkisivut ovat säilyneet lähellä 1930- ja 1950-lukujen asua; sisätiloissa on tapahtunut enemmän muutoksia. Sisätiloissa on myös selvästi näkyvissä uuden ja vanhan puolen oman aikakauden leima. Tilankäyttö on hyvin pitkälti ollut sama läpi vuosikymmenten. Sisätiloja leimaavat valoisuus ja väljyys, mitä on edesauttanut kotelointien ja alakattojen puuttuminen. Vanhalla puolella ovat korkeat kerroskorkeudet ja uudella puolella selkeä ja käytännöllinen tunnelma.

Vanhalla puolella on säilynyt runsaasti alkuperäisiä ja vanhoja rakennusosia ja materiaaleja sekä luokkahuoneissa, käytävillä, että voimistelusalieissa ja vanhassa porrashuoneessa. Uudella puolen on ehkä uusittu enemmän pintamateriaaleja, mutta kuitenkin 1950-luvun tyyli on vielä hyvin aistittavissa muun muassa portaikoissa, käytävillä ja juhlasalissa. Ja suurin osa luokkahuoneista on lähes alkuperäisessä asussaan. Erityisesti juhlasalin parveke taittuvine ovineen ja

metallikaiteineen on arvokas osa rakennuksen historiaa. Salin näkyvillä olevat palkistot, näyttämö sekä parveke kaiteineen ja kolmannen kerroksen käytävälle antavine ovineen ovat huolellisesti suunniteltuja 1950-luvun tyyliä edustavia sisustuselementtejä. Uusimmat pintamateriaalit ja värimaailma edustavat hyvin peruskorjausaikaansa 1980-luvun taitetta.

Koulurakennuksella on sekä rakennustaiteellista, historiallista että maisemallista ja kaupunkikuvallista arvoa. Rakennuksen muotokieli, detaljit ja sijainti muodostavat kaupunkikuvallisesti näyttävän kokonaisuuden, joka edustaa rakentamisaikakausiensa ihanteita. 95 vuotta koulurakennuksena toimineella Tornion yhteislyseolla on merkittävä asema paikallisessa, maakunnallisessa ja valtakunnallisessa sivistys- ja kulttuurihistoriassa.

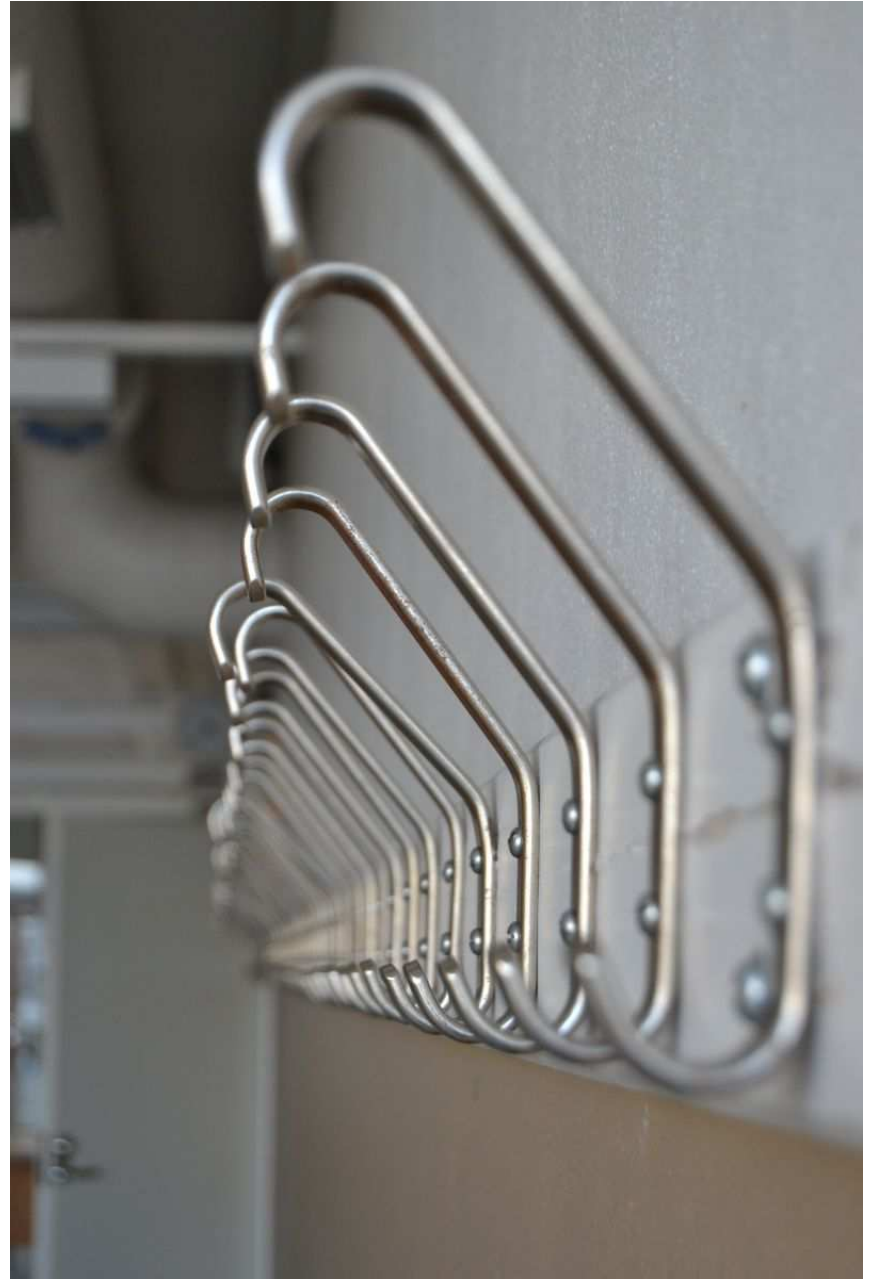
Rakennuksen arvojen säilymiselle on olennaista tunnistaa ja kunnioittaa sen tulevan käytön suunnittelussa ja mahdollisissa korjaus- ja muutostöissä pitkälle säilynyt alkuperäisten rakentamisaikakausien tyyli ja tilaratkaisut. Sekä 1920-luvun pohjoismaisen klassismin, että 1950-luvun kouluarkkitehtuurin tyylipiirteet ovat selkeitä ja pelkistettyjä.

Kuvat 129: Juhlasalin parveke ja ovet, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 130: Vanhan puolen ovenkarmin vanhoja värejä on vielä löydettävissä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

Kuvat 131: Uuden puolen naulakko käytävällä, 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo)

LÄHDELUETTELO

I PAINAMATTOMAT LÄHTEET

KANSALLISARKISTO / HELSINKI (KA)

- Rakennushallitus / Rakennushallituksen piirustukset I
- SSKO:n rakennus- ja omistusasiakirjoihin liittyvät piirustukset
- Rakennushallitus / Rakennushallituksen piirustukset II
- Opetusalan rakennukset / Oppikoulut
- Valtioneuvosto. Kirjaajankonttori / Valtioneuvoston KD-aktikartat ja piirustukset
- Kd -aktikartat ja -piirustukset
- Sotilasinsinöörihallinto / Sotilasinsinöörihallinnon arkisto
- Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat

KANSALLISARKISTO / OULU (OMA)

- Oulun lääninrakennustoimisto / Oulun lääninrakennustoimiston arkisto (OIRak)
- I Kartat ja piirustukset
- Tornion yhteislyseo / Tornion yhteislyseon arkisto (ToYLa)
- Muut asiakirjat, Koulutalon rakentamista koskevat asiakirjat

TORNION KAUPUNKI / TILAPALVELUJEN ARKISTO (ToTP)

- Asema-, pohja, julkisivu-, leikkaus- ja detaljipiirustuksia, LVI- ja sähköpiirustuksia, rakennusselityksiä, pöytäkirjoja, lausuntoja ja muistioita vuosilta 1929–1996. (Katso liite 1: Piirustusluettelo)

TORNION KAUPUNKI / KAAVOITUS JA MITTAUS (ToKM)

- Kartta-, ilmakehän-, piirustus- ja kaava-aineistot

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEON ARKISTO (TLMM)

- Tornionlaakson maakuntamuseon kuva-arkisto
- Reino Kainulaisen kuva-arkisto

II SÄHKÖISET LÄHTEET

Arkistojen Portti –verkkopalvelu.

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Koulut> ja
<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Oppikoulut>
(Viitattu 18.7.2018)

Jetsonen, Sirkkaliisa. ”Kyläkouluista lähiökouluihin 1945–1960”.
*KANSAKOULUSTA PERUSKOULUUN -
Koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä.*
Museovirasto. www.koulurakennus.fi (Viitattu 8.8.2018)

Lapin liiton Internet-sivusto / Maakuntakaavoitus.
<http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakaavoitus>
(viitattu 28.9.2018)

Poliisihallituksen Internet-sivusto. https://www.poliisi.fi/suomi100/tornion_jarjestelykeskus_viranomaisyhteistyon_nayt_on_paikka (viitattu 10.8.2018)

Tornion kaupungin karttapalvelu: (Viitattu 10.7.2018)

Tornion yhteislyseon lukion Internet sivusto. <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (viitattu 10.8.2018)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
Museovirasto 2009. www.rky.fi (viitattu 9.7.2018)

Wikipedia Internet-sivusto. https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala
(viitattu 11.7.2018)

Wikipedia Internet-sivusto. https://fi.wikipedia.org/wiki/Otto_F._Holm
(viitattu 8.8.2018)

III KIRJALLISUUS

- Alamäki 1984 Alamäki, Yrjö. "Historiikki 1630-1984". Teoksessa *Tornion yhteislyseo/Suensaaren lukio. Historia ja matrikkeli 1884-1984*. Pohjolan Sanomat Oy. Kemi 1984.
- Forsius – Lahdelma 2015 Forsius, Johanna, Lahdelma, Päivi. "Valistustalo "Valsa" – Jälleenrakennetun Rovaniemen yhteinen yhdistystalo". *Raito*. Maakunnallinen museolehti. Lapin maakuntamuseo 2015.
- Teerijoki 2007 Teerijoki, Ilkka. *Tornion historia 2 1809–1918*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2007.
- Teerijoki 2010 Teerijoki, Ilkka. *Tornion historia 3 1918–2000*. WS Bookwell Oy. Porvoo 2010.
- Joen ja meren rajakaupunki: Tornion kulttuuriympäristöohjelma*. Heljala, Minna; Seppälä, Sirkka-Liisa; Elo Tiina. Ympäristöministeriö 2014.
- Järventaus 1967 Järventaus, Esko *Studia Oulun lääninarkkitehdit Historica Tomus I*. Oulun Historiaseura, 1967
- Kaisanlahti – Törmänen 1985 Kaisanlahti, Juha; Törmänen, Mikko. *Tornion kantakaupungin rakennuskannan inventointi ja toimenpidesuosituks*. (Moniste) Tornionlaakson maakuntamuseo, 1985.
- Meren ja teollisuuden kaupunki: Kemin kulttuuriympäristöohjelma*. Heljala, Minna; Seppälä, Sirkka-Liisa; Elo Tiina. Ympäristöministeriö 2013.
- Mökkönen 2001 Mökkönen, Teemu. *Tornio Suensaari. Kaupunkiarkeologinen inventointi*. Museovirasto, Rakennushistorian osasto, 2001.
- Niskanen 2005 Niskanen, Aino. *Väinö Vähäkangas ja hänen toimistonsa. Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot*. Väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu, 2005. Teoksen verkkoversio (PDF) (viitattu 9.7.2018).
- Puranen 1967 Puranen, Irja. "Matrikkeli". Teoksessa *Suomen rakennushallinto 1811-1961*. Rakennushallitus. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1967.
- Setälä 1973 Setälä Salme. *Epäasiallinen kronikka viiden pääjohtajan ajalta*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo – Helsinki 1973.
- Tasihin 1982 Tasihin Juhani. "Tornion ortodoksinen Pietari-Paavalin sotilaskirkko". *Faravid 5/81*. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistyksen vuosikirja V. 1982.

LIITTEET

Liite 1	Piirustus- ja asiakirjaluettelo
Liite 2	Ajantasapiirustukset 14.12.2016

PIIRUSTUS- JA ASIAKIRJALUETTELO

Tornion kaupungin tilapalvelujen arkisto (ToTP)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Lyseon laajennus v. 1955

- Asiakirjoja, sopimuksia, ARK-piirustuksia, RAK-piirustuksia, sähköpiirustuksia, LVI-piirustuksia

Dipl.ins. Einari Pitkänen H:ki. Tornion yhteislyseo.

- vesijohdot 1/100 ja 1/50.. 14.11.1956
- lämpöjohdot 1/100 ja 1/50. (päiväämätön)
- Työselitys keskuslämmitys-, tuuletus-, sekä vesi- ja viemärijohtolaitteiden hankinnasta ja asennuksesta. 12.11.1956

Mikkelin vesi- ja lämpöjohto Oy 17.5.1957.

- Tornion yhteislyseo. Lämpö-, vesi-, lämminvesi- ja viemärijohtot. 1:100.

Erkki Nuutila(?) 26.6.1956

- Tornion yhteislyseo. Perustusten salaojitus. 1:100.

Rakennushallituksen saatekirje Tornion yhteislyseon rehtorille liittyen loppukatselmukseen. 11.9.1958.

Useita kopioita Loppukatselmuspöytäkirjasta. DNo 4015/R.3.58. 8.7.1958

Jäljennös Tornion yhteislyseon lisä-, muutos- ja korjaustöiden rakennus-, kone- ja sähköteknillisten töiden urakkasopimuksesta. 14.2.1957. Rakennushallitus ja Rakennustuote Oy.

Tornion yhteislyseon Rehtorin (Kalle Kauppi) kirjelmä Rakennushallitukselle sähköteknillisten töiden suorituksista. lokakuussa 1958.

Kopio Tornion yhteislyseon rakennus- ja sähköteknillisten töiden takuukatselmuspöytäkirjasta 8.7.1959.

Rakennushallituksen hyväksymiskirje Rakennustuote Oy:lle Sähköteknillisten töiden aliurakoitsijasta 18.3.1957.

Tornion kaupungin sähkölaitoksen Tarkastuskertomus Tornion yhteislyseon sähköteknillisistä töistä 28.6.1958.

Lausunto Tornion yhteislyseon suunnitellun lisärakennuksen perustamisesta. Pohjatutkimuso Oy 30.6.1955.

Arkkitehtitoimisto Ermala, Kemi. O.J. Ermala 12.12.1955.

- Tornion yhteislyseo, pääpiirustukset 1:100 (kopioita)

Tornion yhteislyseo pohjapiirros I-kerros (vanha puoli) 1:100. Täydennetty 15.5.1972 L.L.

Auvo Kallio, Dipl.ins. Helsinki 24.1., 22.4., 23.4., 15.5.1957.

- Tornion yhteislyseo. Perustukset (laskelmat ja piirustukset 1:50 ja 1:25)

Rakennuskonstruktioimisto J.I. Packalén Byggnadskonstruktionsbyrå 15.6., 21.6.1934.

- Tornion yhteislyseo. Vanhan osan korotus. Rautabetonirakenteet. 1:25.
- Tornion yhteislyseo. Vanhan osan korotus. Perustukset. 1:50.

Insinööri-toimisto Tauno Nissinen

- sähkötyöselitys. Tornion yhteislyseo. (päiväämätön)
- Sähköpiirustukset (sähköpisteet) 5.11.1956.
- Tekomaa Oy:n työpiirustukset edellisiin 6.4.1957. (myös mikrofilmit)

Tekomaa Oy, Kemi 4.7.1958: Tornion yhteislyseo. Keskusradiokaavio. Suensaaren yläaste, Tornio. Öljylämmityslaitteet 1:50. 5.3.1973.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977

- Asiakirjoja, sopimuksia, työselityksiä, piirustuksia

Tornion kaupungin tekninen virasto. Kaavoitus- ja talosuunnitteluosasto.

Suensaaren peruskoulu. Mittauspiirustukset 1:100. 29.7.1974 piirt. rs.

Arkkitehtitoimisto ATV (Antti-Poika – Taskinen – Vesanen)

- Suensaaren peruskoulu, luonnossuunnitelmat 1:100, 29.5.1975

Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy, Oulu.

- Suensaaren koulu, Tornio. Peruskorjaus- ja muutostyö rakennusselitys. 16.11.1977.
- Suensaaren yläaste ja lukio, pääpiirustukset 1:100. 1.11.1977.
- Tornion Suensaaren peruskoulun yläaste ja lukio. Rakennusselitysluonnos. (päiväämätön)

Suensaaren koulun peruskorjaussuunnittelutoimikunnan asiakirjoja. v. 1974-77

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977

- Sähköpiirustukset

Sähköinsinööri-toimisto Mauri Ketola Ky.

- Suensaaren yläaste ja lukio, Tornio. sähköpiirustukset 28.12.1977, 15.8.1978, 14.6.1979 ja 24.9.1979.
- Suensaaren yläaste ja lukio, Peruskorjaus ja muutostyö, Tornio. sähkötyöselitys (päiväämätön)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista

- Kaukolämmityksen alajakokeskus v. 1980. Työselitys. Insinööri-toimisto Polartek Oy, Oulu
- Värisuunnitelma v. 1981. Väriyssuunnitelmat 1:50. Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy. 8.1.1980, 11.3.1980, 27.4.1981
- Liikuntatilojen muutos opetustiloiksi v. 1987

Tornion kaupungin tekninen virasto, Talosuunnitteluosasto. Piirustukset 1:50, 3.12.1987

- Suensaaren koulu, Aitapiirustus 1.10, Tornion kaupungin tekninen virasto, Talosuunnitteluosasto. Eero Kanto, 19.9.1990.
- Koulutilojen muutostarpeet -muistio v. 1995

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Keittiön perusparannus v. 1996

- suunnitteluasiakirjoja, rakennusselityksiä, piirustuksia.

Suensaaren koulu, Keittiön perusparannus. Piirustuksia ja Rakennustyöselitys Tornion kaupungin tekninen keskus, Kaupunkirakenne 16.11.1996 (R. Isto)
Suensaaren koulu / Keittiön perusparannus. LVI-suunnitelmat ja työselitys, 20.8.1996. LVI-insinööritoimisto H. Hooli, Tornio.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Kuntoarvio v. 1999.

- Tarkastuskortteja ja piirustuksia, valokuvia, kustannuslaskelmia, ym. Kuntoarvio Rkm Taisto Heikkinen 8.6.1999.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Opetuskeittiö v. 2003

- piirustukset, kalusteluettelot, jne. 1:50 Tornion kaupunki Tekninen keskus tilapalvelut / talosuunnittelu, Eero Kanto 24.1.2003 ja 3.6.2003.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Ikkunat v. 2005

- tarjouspyyntö, tarjoukset ja ikkunasuunnitelmat (Tornion kpk E. Kanto) 8.2.2005. (MSE –ikkunat)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Vesikatto v. 2005

- Suunnitelmat ja suunnitteluasiakirjat

Suensaaren lukio ja yläaste vesikaton saneeraus (vanha osa)

- rakennustapaselostus, Rakennustoimisto Miraplan Oy, 22.5.2000
- urakoitsija Pohjois-Suomen ML-Rakennus Oy
- vastaanottotarkastus 6.8.2002

Suensaaren koulun vesikaton peruskorjaus, rakennusselostus. Tekninen keskus, Tilapalvelut Eero Kanto 24.3.2005

- urakoitsija Lemminkäinen Oyj / Kattoyksikkö
- vastaanottotarkastus 16.8.2005

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Maalaus v. 2005

- Suunnitelmat, työselitykset ja muut suunnitteluasiakirjat 2001-02 ja 2005, maali- ja rappauseräytteet v. 1999

Suensaaren koulun julkisivujen kunnostus 2001

- (Suunnittelu Rakennuspalvelu Kalevi Hietala, Tornio 28.9.2001)

- Maalaustyöselitys Suensaaren koulu, Tornion kaupunki, Tekninen keskus Tilapalvelut/Talosuunnittelu 3.2.2005
- urakoitsija Länsi-Lapin maalauspalvelu Oy, 2001
- Vastaanottotarkastus 24.9.2001

Suensaaren koulun vesikaton peruskorjaus, rakennusselostus. Tekninen keskus, Tilapalvelut/Talosuunnittelu, Eero Kanto 24.3.2005

- vastaanottotarkastus 16.8.2005
- urakoitsija Maalausliike Urho Remes Ky

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Valokuvia.

Valokuvia vuosilta 1997, 2000, 2005

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Piha v. 2005

Suunnitteluasiakirjoja, valokuvia, urakka-asiakirjoja

Suensaaren lukio. Pihan peruskorjaus.

- Työselitys 2006 1. vaihe Pihan peruskorjaus. Salaoja- /sadevesiviemärien ja (Väliskadun) jätevesiviemärin ja vesijohdon uusiminen. Tilapalvelut/Talosuunnittelu, 4.4.2006

Mappikansio: Suensaaren koulun ikkunoiden uusiminen 2005

- Työmääräys 8/05: sopimukset, pöytäkirjat, työpiirustukset ja ikkunaselosteet

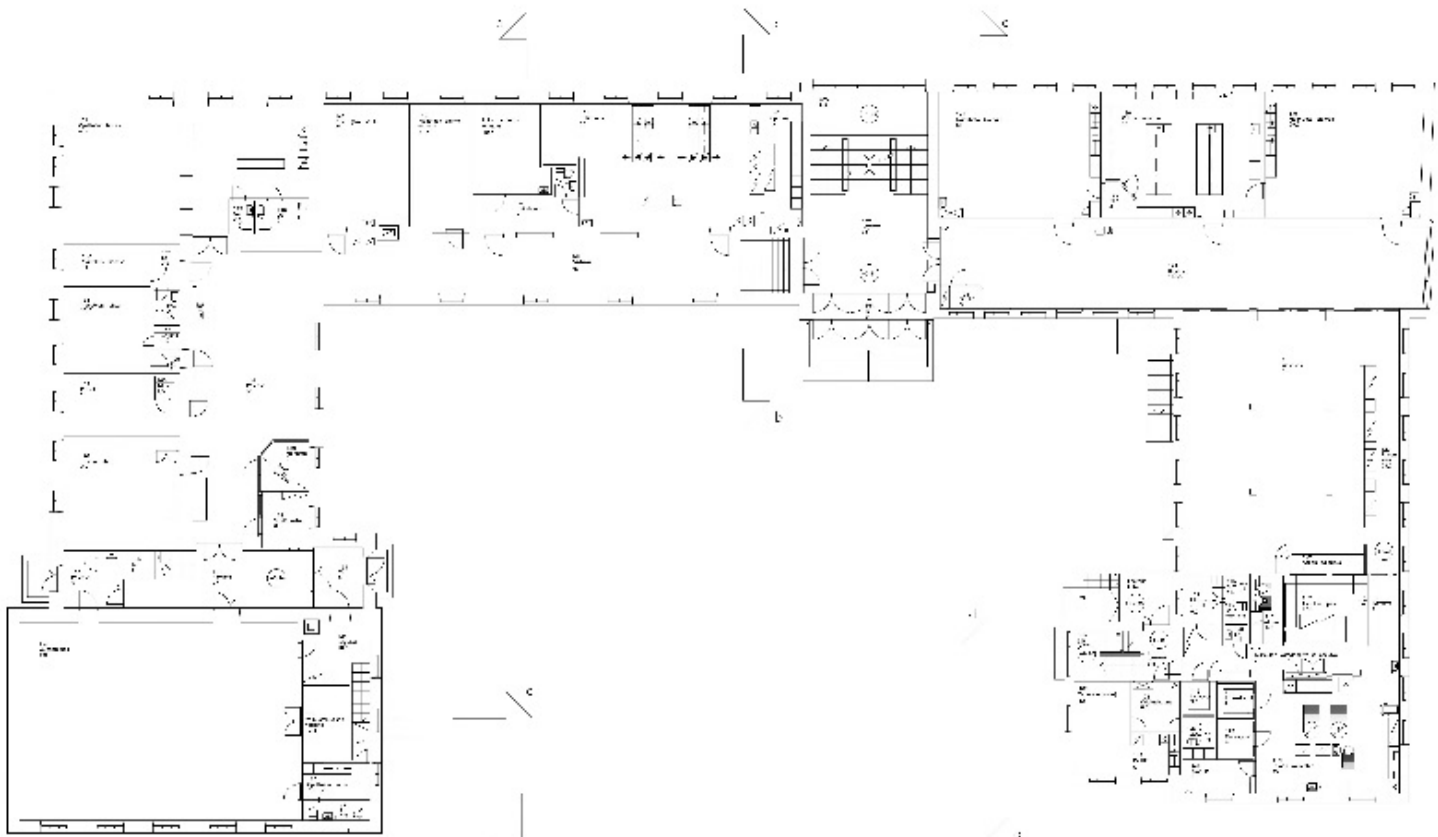
(uusittu 189 ikkunaa, Kuhmon Ikkunat Oy, asennus Tmi Eino Kaarlela, 153475€, vastaanottotarkastus 18.7.2005)

Mappikansio: Suensaaren koulun julkisivujen kunnostus ja maalaus v. 2005

- Työmääräys 16/05: sopimukset, pöytäkirjat, urakkaohjelma, maalaustyöselitys, työpiirustukset jne. (julkisivujen maalaus 1883m², roiskerappuspinta 2050m², josta ikkuna-alaa 430m², jalolaastipintaa 85m², sokkeli 200m², josta ikkunapintaa 22m², Maalausliike Urho Remes Ky 92546€, vastaanottotarkastus 16.8.2005)

Mappikansio: Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe, v. 2006

- Työmääräysasiakirjat (työmääräys 15/06), urakkasopimusasiakirjat (Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe 3424m², vaihdetaan kerrokset E80 (2860m²), rakennetaan sv. 309jm, jyv 61,5jm, salaojaa 275jm, Tornion Rakennussora Oy 91250€, vastaanottotarkastus 2.10.2006)

Project Name: [Illegible]		Scale: [Illegible]	
Client: [Illegible]		Date: [Illegible]	
Architect: [Illegible]		Project No.: [Illegible]	
Site: [Illegible]		Drawing No.: [Illegible]	
Drawing Title: [Illegible]		Revision: [Illegible]	
Drawing Date: [Illegible]		Drawing Scale: [Illegible]	
Drawing Author: [Illegible]		Drawing Checker: [Illegible]	
Drawing Approver: [Illegible]		Drawing Date: [Illegible]	

Kuva: Lipputanko 2018 (TLMM/TY)